

Eirik Sollie
Mads Aunegjerdet

Skatteatferd i Akvakulturnæringen:

En analyse av forskjeller i skatteaggressivitet mellom multinasjonale og nasjonale selskaper

Tax Behavior in the Aquaculture Industry:

An Analysis of Differences in Tax Aggression between Multinational and National Companies

MASTEROPPGAVE - Økonomi og administrasjon/siviløkonom
Trondheim, dato: 24.05.2018

Hovedprofil: Økonomistyring

Veileder: Tor-Eirik Olsen

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet som en avsluttende del av masterstudiet i økonomi og administrasjon ved NTNU Handelshøyskolen, våren 2018.

Motivasjonen for studien er interessen for skatteaggressivitet og et ønske om å kunne fordype seg ytterligere i et tema vi ellers ikke har kunnet utforske. Prosessen har vært svært lærerik og spennende, både med tanke på skatteaggressivitet og utviklingen av en omfattende studie.

Vi vil rette en stor takk til våre veiledere, Tor-Eirik Olsen Lars Fallan og Even Fallan og for deres gode råd, tilbakemeldinger og fantastiske veiledninger. Uten deres hjelp og motiverende ord, ville denne oppgaven vært langt mer utfordrende å gjennomføre.

En spesiell takk går til Lars Fallan og Even Fallan, som hele tiden har vært behjelpelige og har under denne perioden alltid vært tilgjengelige for spørsmål. Tusen takk!

Tilslutt vil vi takke alle som har lest korrektur og støttet oss gjennom hele våren med motiverende ord. Reidun Vatneødegård Strømmen, Maria Aase, Siri Sollie, Jørgen Sollie og Frans Gyllenhammar Nordstrøm.

Innholdet i denne oppgaven står for forfatterens egne regning.

Trondheim, 24. mai 2018.

Eirik Sollie

Mads Aunegjerdet

Sammendrag

Temaet for studien er skatteaggressivitet i akvakulturnæringen, hvor fokuset ligger på forskjellen i skatteaggressivitet mellom multinasjonale og nasjonale selskaper. Norge har de senere år satt ned selskapsskattesatsen som et tiltak for å redusere incentivet multinasjonale selskaper har til å flytte overskudd ut av Norge (Meld. St. 4 (2015-2016)). Det har vært relativt få forskningsartikler som har studert multinasjonale selskapers skatteaggressivitet i Norge, men samtlige studier vi har kjennskap til indikerer at multinasjonale selskaper er mer skatteaggressive enn nasjonale selskaper. Kunnskap om multinasjonale selskapers skatteaggressivitet i akvakulturnæringen, vil kunne være av interesse for politiske aktører i utformingen av regler for beskatning av slike selskaper, som skattemyndigheter og andre berørte interessenter. Med bakgrunn i dette har vi formulert følgende problemstilling:

”Er det forskjeller i skatteaggressivitet mellom multinasjonale og nasjonale selskaper i akvakulturnæringen?”

Selv om hovedfokuset ligger på skatteaggressivitet (forskjeller mellom MNS og nasjonale selskaper), så har vi også utviklet hypoteser som omhandler andre potensielt interessante sammenhenger for selskapers skatteaggressivitet. Vi utviklet derfor totalt fire hypoteser med utgangspunkt i agentteori og relevant forskning. Hypotesene testet vi ved hjelp av en lineær multippel regresjon. Studiens data er basert på informasjon fra Bisnode og selskapenes årsrapporter for perioden 2012-2016. Vårt mest sentrale funn indikerer at multinasjonale selskaper har en høyere grad av skatteaggressivitet enn nasjonale selskaper i akvakulturnæringen. Ved å inkludere en ekstra variabel for multinasjonale selskaper viser vårt funn at å måle multinasjonale selskapers skatteaggressivitet er preget av komplekse sammenhenger. Videre ble det funnet en signifikant sammenheng mellom økt skatteaggressivitet og selskapenes eierkonsentrasjon.

Studien gir et bidrag til debatten rundt multinasjonale selskapers skatteaggressivitet. Skatteinntekter og beskyttelse av skattefundamenter er viktig for finansieringen av velferdsstaten. Det er også viktig med likebehandling av multinasjonale og nasjonale selskaper. Av den grunn vil norske myndighetsorgan kunne ha stor nytte av en slik studie. Studien viser også at det mer komplekst å måle multinasjonale selskapers skatteaggressivitet enn hva tidligere studier har gitt uttrykk for, og dette bør undersøkes nærmere i videre forskning.

Abstract

The topic for this thesis is tax in the aquaculture industry. The main focus is on the differences in tax aggression of national and multinational companies. Over the past years Norway has lowered the corporate tax rate to reduce multinational companies' incentives to move profits out of the country (Meld. St. 4 (2015-2016)). There have been relatively few studies on multinational companies' tax aggressiveness in Norway, but the common denominator to them all is that multinational companies are more tax aggressive than national companies. Knowledge of multinational corporations' tax aggressiveness in the aquaculture industry could be of interest to political actors and tax authorities in designing rules for taxation, as well as for other stakeholders. Based on this, we have formulated the following thesis question:

"Are there differences in tax aggression between multinational and national companies in the aquaculture industry?"

Although the main focus is on tax aggression (differences between MNS and national companies), four additional hypotheses, that deal with other potentially interesting relationships for companies' tax aggression, were developed based on agent theory and relevant research. The hypotheses were tested using a linear multiple regression. The data is based on information from Bisnode and the companies' annual reports during the period from 2012 to 2016. Our key findings indicate that multinational companies are more tax-aggressive than national companies in the aquaculture industry. By including an additional variable for multinational corporations, our finding shows that measuring multinational corporations' tax aggression is characterized by complex relationships. However, a significant correlation was found between increased tax aggression and the companies' ownership concentration.

This study contribute to the discussion on multinational companies' tax aggression. Tax income and protection of tax law are important for maintaining the welfare state. Equal treatment of national and multinational companies is also important. Because of the above-mentioned reasons the Norwegian Government should find this study useful. This study also shows that multinational corporations' tax aggression is more complex to measure than assumed in previous studies. Thus, future research should focus on this.

Forord	I
Sammendrag	II
Abstract	III
Tabelloversikt	V
Figuroversikt	V
Vedleggoversikt	V
1.0 Innledning	1
1.1 Aktualisering av problemstilling	1
1.2 Sentrale strategier for overskuddsflytting	2
1.3 Den internasjonale utviklingen	3
1.4 Den norske utviklingen	3
1.5 Akvakulturnæringen	4
1.6 Begrepsavklaring	5
1.7 Avgrensning og posisjonering	6
1.8 Problemstilling	8
1.9 Samfunnsmessige bidrag	8
2.0 Teori og hypoteseutvikling	10
2.1 Multinasjonale selskaper	11
2.2 Eierkonsentrasjon	13
2.3 Daglig leder også styrets leder	14
2.4 Forskningsmodell	16
3.0 Metode	17
3.1 Populasjon	18
3.2 Utvalg	18
3.3 Datainnsamling	20
3.3.1 Registerdata	20
3.3.2 Manuell datainnsamling	21
3.3.3 Gjennomgang av data	22
3.4 Operasjonalisering	23
3.4.1 Avhengig variabel.....	23
3.4.2 Hypotesevariabler	25
3.4.3 Kontrollvariabler	27
4.0 Resultat	33
4.1 Beskrivende statistikk	33
4.2 Regresjonsanalyse	36
4.3 Oppsummering	38
5.0 Diskusjon	39
5.1 Multinasjonale selskaper	39
5.2 Antall utenlandske selskap	41
5.3 Eierkonsentrasjon	42
5.4 Daglig leder også styrets leder	44
5.5 Kontrollvariabler	45
6.0 Konklusjon	48
7.0 Forslag til videre forskning	50
Referanseliste	51

Vedlegg	61
----------------------	-----------

Tabelloversikt

TABELL 1: UTVALGSOVERSIKT	19
TABELL 2: BESKRIVENDE STATISTIKK	34
TABELL 3: KORRELASJONSMATRISE MODELL 1	35
TABELL 4: KORRELASJONSMATRISE MODELL 2	35
TABELL 5: REGRESJONSANALYSE	36
TABELL 6: OPPSUMMERINGSTABELL	38

Figuroversikt

FIGUR 1: FORSKNINGSMODELL	16
--	-----------

Vedleggoversikt

VEDLEGG 1: MULTIKOLLEARITET MODELL 1	61
VEDLEGG 2: MULTIKOLLEARITET MODELL 2	61

1.0 Innledning

1.1 Aktualisering av problemstilling

Norge er et av verdens beste velferdssamfunn, som er tuftet på at alle aktører bidrar med inntekter til statskassen (FN, 2016). En stadig aldrende befolkning, og en arbeidsstyrke som sliter med å holde følge med utviklingen i statens pensjonsutgifter, står Norge overfor et langsiktig finansieringsproblem (Moe, 2018). Av den grunn ligger det åpenbart i den norske stats interesse å sikre fremtidige inntekter.

Den norske staten tapte ca. 4 prosent av det potensielle skatteprovenyet av selskapsskattebasen i 2012, som kan tilskrives overskuddsflytting hos multinasjonale selskaper (Bakke, Hopland og Møen, 2018). I kroner utgjør dette omlag 2,8 milliarder kroner. Gjennom å utnytte et inkonsistent lovverk og ulike skattesatser mellom land, kan virksomheter flytte overskudd til lavskatteland og redusere sin totale skattebelastning. Konsekvensen for Norge er at man får mindre inntekter fra selskapssektoren. Dette betyr at man må dekke utgiftene til offentlig tjenester på andre måter. Blant annet gjennom økt skatt fra den personlige skatteyter. Alstadsæter (2018) skriver at folk flest unndrar i snitt tre prosent av personskatten, mens de aller rikeste unndrar 25 prosent. Selskap er ikke selvstendige organismer. De er eid og styrt av personer som tjener på at selskapene minimerer sin totale skattebyrde, og det er de rikeste i samfunnet som eier disse aksjepostene. Slik kan de unngå skatt indirekte gjennom sine aksjeposter. Dette fører til økte forskjeller, som igjen kan gi grobunn til synkende skattemoral, og en økende legitimering av skatteunndragelse for folk flest (Alstadsæter, 2018). I et langsiktig perspektiv vil dette kunne medføre problemer for velferdsstaten. Dermed er det av stor interesse å sikre Norges inntekter fra aktører som opererer i Norge.

Problemet med overskuddsflytting har ført til at multinasjonale selskaper og deres skatteminimerende atferd har fått et tiltagende fokus mot seg – både fra media, politikere og akademia. En konsekvens av økende internasjonal handel og finanskrisen har slike selskaper økt i omfang, og det presserende behovet for skatteinntekter har satt problemet på dagsorden (Schjelderup, 2013). Det mye omtalte ”Panama Papers” har avdekket at både enkeltpersoner og selskaper verden over skjuler formuer og inntekter i skatteparadis (Barstad, 2017). I Norge skrev Aftenposten, som en konsekvens av disse lekkede dokumentene, om hvordan selskapet Nike har opptrådt skatteaggressivt i Norge (Barstad, 2017). Nike hadde omlag dobbelt så høy

omsetning i Norge som sin konkurrent Stormberg, men betalte bare halvparten så mye i skatt (Barstad, 2017).

Videre har selskapene Google, Facebook, Apple og Amazon fått mye oppmerksomhet rundt sine skattetilpasninger i de senere år (Lund, 2018). Disse selskapene har svært høye inntekter, men rapporterer tilnærmet null i skattbar inntekt i EU. Det kommer frem i en rapport fra S&D Group i Europaparlamentet at Facebook har et skattenivå mellom 28-34 prosen utenfor EU, og et sted mellom 0,03 og 0,1 prosent innenfor EU (Lund, 2018). I Storbritannia rapporterte myndighetene for perioden 2005-2006 at 220 av de 700 største selskapene ikke betalt selskapsskatt for perioden (Sikka, 2010). Utviklingsland, ofte noen av de mest fattige, mottar rundt 120 milliarder dollar i bistand fra G20 land, men er estimert til å tape mellom 858 milliarder dollar og 1 billion dollar gjennom ulovlige finansielle overflyttinger hvert år, i hovedsak til vestlige land (Sikka, 2010). Av disse er det rundt 500 millioner dollar som er estimert til å gå tapt gjennom selskapers skatteaggressivitet. Omtrent 365 av disse 500 millioner dollarene kan tilskrives internprising, som skifter overskuddet fra utviklingsland til industriland (Sikka, 2010). Hele 7-8 prosent av Afrikas BNP er estimert å gå tapt på grunn av selskapers skatteaggressivitet. I dollar utgjør dette omtrent 250 milliarder hvert år. Slike ressurser kunne vært brukt til å forbedre sosial infrastruktur og livskvalitet for millioner av mennesker (Sikka, 2010). Dette viser at multinasjonale selskapers skatteatferd ikke er et isolert problem for Norge, men et globalt problem, som får ringvirkninger for mange mennesker i de landene selskapene operer i. Ifølge skatteetaten unnlot selskaper i Norge å oppgi 29 milliarder kroner til beskatning i 2011. Av disse mener skatteetaten at 16,7 milliarder kroner skyldes regelstridige skattetilpasninger hos multinasjonale selskaper som ”handler med seg selv” på tvers av landegrenser (Sættem, 2013). Dette er potensielt midler som kunne vært brukt til ulike velferdsgoder i Norge.

1.2 Sentrale strategier for overskuddsflytting

Det finnes flere måter å flytte overskudd på. Det er i hovedsak to strategier som blir brukt til å overføre overskudd fra et høyskatteland til et lavskatteland for multinasjonale selskaper. Disse er internprismanipulasjon og gjeldsskifting (Antonsen, 2017). Den første metoden gjelder manipulering av internpriser. Dette omfatter varer, tjenester og immaterielle rettigheter, samt finansielle instrumenter ved transaksjoner mellom beslektede selskaper. Internprising skal i utgangspunktet følge armlengdeprinsippet. Hvilket innebærer at konserninterne transaksjoner skal gjenspeile det to uavhengige parter ville ha avtalt i en sammenlignbar situasjon. Dette

følger av skattelovens alminnelige prinsipper i skatteloven §13-1 og artikkel 9 i OECDs mønsteravtale (KPMG, 2018). Dette har dog vist seg vanskelig i situasjoner hvor det gjelder ikke-standardiserte produkter og immaterielle eiendeler. Bernard et al. (2006) har belyst at for disse produktsegmentene er frekvensen av internprismanipulasjon høyst.

Videre har man strategien ved gjeldsskifting, også omtalt som tynn kapitalisering. Ifølge Zimmer (2009) er tynn kapitalisering en betegnelse der konsernrelaterte selskap finansieres med påfallende mye lån, og lite egenkapital. Her søker man å holde det meste av egenkapitalandelen i et land med lavt skattenivå, samtidig som en låner seg opp fra et relatert selskap i et land med høy skattesats. Dette gir da rentefradrag i høyskattelandet, og senker samtidig skattegrunnlaget på renteinntektene i lavskattelandet.

1.3 Den internasjonale utviklingen

Den internasjonale utviklingen har vært anført av OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development). Man har sett behovet i flere land for å innrette seg etter problemet med overskuddsflytting blant multinasjonale selskaper. OECD har kommet med en handlingsplan på 15 tiltak som skal vanskeliggjøre overskuddsflytting og hindre skatteerosjon (Deloitte, 2015). Disse tiltakene inngår i prosjektet som har fått navnet Base Erosion and profits shifting (BEPS). Arbeidet med dette er utført av de 44 deltakerlandene, som i alt representerer 90 prosent av verdensøkonomien, deriblant Norge (Deloitte, 2015). OECD ønsker å fjerne mulighetene multinasjonale selskaper har til å flytte overskudd gjennom disse tiltakene. Noen av disse BEPS-tiltakene vil gi bedre retningslinjer for internprising, økte dokumentasjonskrav og hindre misbruk av skatteavtaler. En overordnet målsetning i BEPS-arbeidet er å beskytte statenes skattegrunnlag ved å sørge for at overskuddet blir skattlagt der den inntektsskapende aktiviteten skjer (Meld. St. 4 (2015-2016)).

1.4 Den norske utviklingen

I tillegg til å delta aktivt på den internasjonale arena gjennom BEPS-prosjektet, har også det politiske Norge jobbet nasjonalt de senere år med å hindre skatteerosjon (Prop. 1 LS (2017-2018), 2018). Ifølge Skatteutvalget er overskuddsflytting en av hovedutfordringene med dagens selskapskatt (Meld. St. 4 (2015-2016)). Man sikter her til disposisjoner som reduserer skattebelastningen i Norge, men i liten grad påvirker realøkonomiske forhold. Det betyr at vesentlige innsatsfaktorer som ligger til grunn for verdiskapningen, fortsatt befinner seg i Norge. I et forsøk på å redusere dette problemet har man senket skattesatsen i Norge de

siste årene (KPMG, 2018). Tanken bak er at det skal være mindre lønnsomt å flytte overskuddet ut. Et multinasjonalt selskap kan likevel drive skatteplanlegging gjennom den nevnte strategien, gjeldsskiftning. I 2014 innførte Norge en regel om sjablonmessig begrensning av fradraget, jf. Skatteloven § 6-41. Dens hovedformål var å gjøre det norske skattegrunnet mer robust overfor overskuddsflytting gjennom rentefradraget, og samtidig styrke rammebetingelsene for nasjonale selskaper som konkurrer mot multinasjonale selskaper (Meld. St. 4 (2015-2016)).

1.5 Akvakulturnæringen

En spesielt interessant næring for dette temaet i Norge er akvakulturnæringen. Av den enkle grunn at områdene som benyttes, er en felles ressurs for Norges innbyggere. I tillegg påvirkes også andre felles ressurser som natur og villfisk. Næringen har beriket seg på en norsk naturressurs uten at staten har hatt særlige eierinteresser, eller andre særskilte avgifter (Fiskedirektoratet, 2017). Det faller dermed naturlig en ekstra stor byrde på selskapene i denne næringen til å betale skatt. Samtidig regnes næringen av mange som ”den neste oljen”. Derfor vil den være en viktig næring i fremtiden (Sandberg, 2016). Næringen har til tider fått hard medfart av både media og politikere. Akvakulturnæringen beskyldes for å ikke bidra nok til lokalsamfunnet, hvor de har sitt virke. Ei heller betale næringen for bruken av sjøarealene (Nergaard, 2016). I 2017 ble det klart at et flertall på stortinget stemte for et forslag om avgift per kilo eksportert ubearbeidet fisk (Holstad, 2017). Forslaget understreker at flertallet av nasjonale politikere mener næringen ikke bidrar til nok verdiskapning. Det er ikke bare på nasjonalt nivå at dette engasjerer. Lokalpolitikere har engasjert seg i mange år. De ønsker å få mer igjen for arealbruken (Lanes, 2016). Man har også de senere år observert en oppkjøpsbølge i næringen, der mindre selskaper blir kjøpt opp av større multinasjonale konsern (Kjernli, 2018). Med tiltagende konsentrasjon av multinasjonale konsern, øker også interessen rundt problematikken med overskuddsflytting til lavskatteland for denne næringen. Næringen sysselsatte, inkludert ringvirkninger, 28 580 årsverk i 2014. Bidraget til BNP var omtrent på 40,6 milliarder kroner. Et interessant faktum er akvakulturnæringens sitt bidrag til nasjonaløkonomien, når det kommer til verdiskapningen per årsverk. Målet sier noe om produktivitetsforskjeller mellom næringsgrupper. Her ligger gjennomsnittet for fastlandet på 0,930 millioner kroner, mens akvakultur ligger på 2,663 millioner kroner per årsverk Dette er godt over gjennomsnittet (Bull-Berg og Richardsen, 2014).

1.6 Begrepsavklaring

Selv om flytting av overskudd til lavskatteland ikke er ønskelig, er det ikke nødvendigvis ulovlig atferd. Dette skjer ofte innenfor fastsatte rammer i lovverket. Det er derfor viktig med en begrepsavklaring rundt skatteatferd. Miton og Kahle (2013) definerer atferd som valget av handlinger individer, organismer, systemer eller kunstige enheter gjør i relasjon til seg og sine omgivelser. Det viser at begrepet får ulik betydning avhengig av perspektiv. Ifølge Hanlon og Heitzman (2010) har begrepet skatteatferd ulike betegnelser og et rikt meningsinnhold. Her har man gjort en tredeling av begrepet. Det deles inn i skatteplanlegging, skatteomgåelse og skatteunndragelse. Skatteplanlegging beskrives som lovlige aktiviteter som reduserer det skattemessige fundamentet og er ikke i konflikt med intensjonen til lovgiver (Fallan, 1989). Skatteomgåelse er forstått som lovlige skatteminimerende handlinger, men ifølge Amundsen (1982) strider det allikevel mot lovens intensjon. Det kan også være forhold som er så komplekse at det er uvisst om det er lovlig. Slike forhold må da bli prøvd i en domstol, for å avgjøre om de er ulovlige. Skatteunndragelse er aktiviteter som regelrett går i mot lovverket (Fallan, 1989). Unndragelsesaktiviteter gir en lavere skattekostnad for skatteyder enn om gjeldende regelverk ble overholdt. Det som er felles for alle tre er at de har til hensikt å redusere den totale skattebelastningen.

I denne studien vil vi undersøke skatteadferd på et holistisk plan, og ikke gå inn på de ulike typene for skatteatferd. Av den grunn introduseres begrepet skatteaggressivitet. Begrepet forskjellsbehandler ikke mellom ulike klassifiseringer av skatteadferd. Dette er rimelig da formålet med studien ikke er å si noe om den skatteminimerende atferden er lovlig eller ikke. Skatteaggressivitet blir et samlende begrep for organisasjonens skatteatferd. Problemet med dette begrepet, er at benevnelsen av fenomenet benyttes ulikt i den internasjonale litteraturen. Definisjonene "tax avoidance" eller "tax aggression" brukes om samme innhold (Hanlon og Heitzman, 2010). Definisjonene vil derfor ha forskjellig mening for ulike personer. Hanlon og Heitzman (2010) bruker "tax avoidance" som en samlebetegnelse. De ser på "tax avoidance" som et slags kontinuum hvor graden av aggressivitet kan variere over hele skalaen. De skiller altså ikke mellom ulovlig og lovlige skattetilpasninger i sin definisjon. Dyreng, Hanlon og Maydew, (2008) beskriver "tax avoidance" som muligheten til å redusere virksomhetens skattpåliggende inntekt gjennom alle mulige midler. Definisjonen gjør ikke forskjell mellom de nevnte typene for atferd, i likhet med Hanlon og Heitzman (2010) i sin definisjon. Hvilket betyr at dette vil være en skjønnsmessig vurdering, hvor graden av aggressivitet vil avgjøres

av den enkelte persons vurdering. Med andre ord: Graden av hvor skatteaggressiv en aktivitet er, vil være nyansert.

1.7 Avgrensning og posisjonering

Aktualiteten til undersøkelsen vår er svært høy, da problemet med overskuddsflytting hos multinasjonale selskaper er under politisk utredning både nasjonalt og internasjonalt. Stadig tilbakevendende nyhetsartikler rundt multinasjonale selskaper viser at det er et populært tema i samfunnet forøvrig. Forskningen rundt temaet er basert på en stor andel av amerikanske studier. I Norge har det vært relativt sett lite tilsvarende forskning rundt temaet. Studien fra Langli og Saudagaran (2004) er den første vitenskapelige artikkelen vi kjenner til, som gjør en analyse av overskuddsflytting på norsk data. Mens den andre er Balsvik et al. (2009) Denne rapporten tar eksplisitt utgangspunkt i, oppdaterer og utvider analysen til Langli og Saudagaran (2004). Studien finner i likhet med Langli, at multinasjonale selskaper rapporterer lavere lønnsomhet enn norske selskaper. Videre er det blitt gjort noen lignende studier i masteroppgaver ved NHH som også finner at flernasjonale selskaper flytter overskudd ut av Norge (Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012). Disse ligger svært nær Balsvik et al. (2009), og tilføyer i stor grad oppdatert data.

Mange av de relevante artiklene ser på data en stund tilbake i tid. De norske artiklene har lagt seg metodisk tett opp mot noen av de amerikanske. Deriblant Klassen, Lang og Wolfson (1993) som så på geografisk overskuddsflytting til og fra USA i perioden 1984-1990. Grubert, Goodspeed og Swenson (1993) studerte lønnsomhetsforskjeller mellom nasjonale og multinasjonale selskaper i USA på et stort tverrsnitt av selskaper med data fra 1987, og på et balansert mindre panel for årene 1980-1987. Langli og Saudagaran (2004) studerte lønnsomhetsforskjeller mellom flernasjonale og nasjonale selskaper i Norge for tidsperioden 1993-1996. Balsvik et al. (2009) utvidet Langli og Saudagaran (2004) sin studie til å gjelde for tidsperioden 1993-2005. Noen masteroppgaver på norske data fra NHH har med utgangspunkt i Balsvik et al. (2009) gjort lignende studier. Møller og Nordal (2012) analyserte tidsperioden 2001-2007, mens Solberg og Sæbøe (2014) benyttet data fra perioden 2006-2012. Vår tidsperiode inneholder data fra 2012-2016, som bidrar med oppdaterte tall på fenomenet rundt multinasjonale selskapers skatteaggressivitet.

Klassen, Lang og Wolfson (1993) bruker få kontrollvariabler og får kritikk av Deverux (2007) for nettopp dette. Disse er: (GS) dummy for geografisk overskuddsflytting, GEO (Geografisk lokasjon) og SIZE (Størrelse). Grubert, Goodspeed og Swenson (1993) har noe flere kontrollvariabler: Næringsdummyer, alder, gjeldsgrad, immaterielle eiendeler som andel av sum eiendeler, varekostnader som andel av totale kostnader, størrelse, FoU-intensitet og dollarkursen. Langli og Saudagaran (2004) har variabelen FCC (Foregin Controlled Company), i tillegg kontrollerer de for næringsdummy, gjeldsgrad, andel materielle eiendeler, størrelse og alder. Balsvik et al. (2009) er svært lik Langli og Saudagaran (2004) sin studie, men de har flere definisjoner på multinasjonale selskaper. Kontrollvariablene: bransjedummyer, årsummyer, gjeldsrate, andel realkapital, størrelse og alder. Masteroppgavene fra NHH bruker samme kontrollvariabler (Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012). I tillegg til å inkludere kontrollvariablene fra Langli og Saudagaran (2004) inkluderer vi også en rekke andre selskapsspesifikke kontrollvariabler som kan ha betydning for selskapers skatteaggressivitet. Disse er tatt med som utgangspunkt fra litteraturen om skatteaggressivitet (Chen et al., 2010).

Ingen av disse studiene bygger på kjente økonomiske teorier (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert 2003; Grubert, 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Harris, Morck og Slemrod, 1993; Dyreng og Lindsey, 2009, Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012). Studiene viser derimot til tidligere forskning på feltet, men det har i litteraturen rundt skatteaggressivitet også blitt benyttet agentteori (Hanlon og Heitzman, 2010; Chen, et al., 2010, Lanis og Richardson 2014). Hanlon og Heitzman (2010) mener at videre forskning med fundament i agentteori, vil være et meningsfullt bidrag til litteraturen rundt skatteaggressivitet. Vi har derfor valgt å benytte oss av agentteori for å utvikle relevante variabler til vår studie.

Til vår kjennskap er det ikke andre studier som har konsentrert seg om en spesifikk næring, når det gjelder multinasjonale selskaper og deres skatteaggressivitet (Grubert, 2003; Grubert; 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Weichenrieder, 2008; Harris, Morck og Slemrod, 1993; Dyreng og Lindsey, 2009; Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012). Derimot har noen av disse kontrollert for bransje ved å benytte nærings-

/bransjedummyer (Grubert 1993, Balsvik et al. 2009, Langli og Saudagaran 2004; Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012). Vi har valgt å se på en spesifikk næring, som gjør at vår studie skiller seg ut fra de tidligere studiene vi har sett på. Det har også gitt oss mulighet til å utvikle flere variabler som kan være av relevans for graden av skatteaggressivitet hos selskapene.

1.8 Problemstilling

Vårt formål med denne oppgaven har flere lag. Vi ønsker blant annet å bidra med oppdaterte data til litteraturen. I gjennomgangen av litteraturen på området synes det å mangle relevante variabler i eksisterende norske studier, ut fra teori og annen forskning relatert til skatteaggressivitet (Chen et al., 2010). Videre er det nytt at vi velger å se på en spesifikk bransje. Akvakulturnæringen er av spesiell interesse, fordi den rører ved noe grunnleggende for det norske samfunn. Akvakulturnæringen er en tillatelsesbasert næring. Kravet om tillatelse medfører at den som får tildelt et slikt særskilt gode, får muligheten til å drive en eksklusiv drift på allmenhetens areal, mot de vilkår som er satt av myndighetene. Et av vilkårene er at man bidrar til verdiskapning både lokalt og nasjonalt (Fiskedirektoratet, 2017). Det foreligger derfor en helt spesiell "samfunnskontrakt" mellom akvakulturnæringen og samfunnet. Dermed faller det en ekstra byrde på denne næringen å bidra til felleskapet gjennom å betale sin "Fair share" med skatt (Dowling, 2013). Den økende konsentrasjonen av multinasjonale selskaper i akvakulturnæringen gjør at mulighetene for å flytte overskudd kan stige i takt med denne utviklingen. Samtidig prøver myndigheter verden rundt å tette smutthull i sine skattesystemer, og samarbeider tett gjennom OECD, for å sikre at inntekter blir igjen i de respektive landene hvor verdiskapningen skjer (Hanlon og Heitzman, 2010; OECD, 2017). Dette forsterker interessen og nyhetsverdien for vår studie. Med bakgrunn i dette ønsker vi derfor å undersøke følgende problemstilling;

"Er det forskjeller i skatteaggressivitet mellom multinasjonale og nasjonale selskaper i akvakulturnæringen?"

1.9 Samfunnsmessige bidrag

Det er flere aktører som kan dra nytte av denne studien. Myndighetsorganer som jobber med å tette smutthull for multinasjonale selskaper i det norske skattesystemet, kan dra nytte av en slik studie. Videre vil politikere som engasjerer seg i debatten om akvakulturnæringens

skattebyrde til lokalsamfunnene kunne ha interesse av denne studien (Holstad, 2017). Skatteetaten vil kunne finne studien nyttig. Funnene kan bidra til en mer effektiv selektering av selskaper som etaten ønsker å kontrollere. Det gir også innblikk i en spesifikk næring som er i vekst og har økende konsentrasjon av multinasjonale selskaper (Kjernli, 2018). Det er dermed et viktig bidrag å studere skatteaggressiviteten hos multinasjonale selskaper i denne næringen. Den personlige skatteyder vil også ha interesse av denne studien, da potensiell overskuddsflytting hos multinasjonale selskaper vil redusere den norske stats skatteinntekter.

Studien er strukturert på følgende vis: kapittel 2 bruker teori og tidligere forskning til å utvikle hypoteser om selskapenes skatteaggressivitet. Videre følger kapittel 3 hvor metode og operasjonalisering av variablene presenteres. Kapittel 4 tar for seg resultatene for hver hypotese og i kapittel 5 diskuteres funnene sammen med teori og tidligere forskning. Studien avsluttes med å trekke konklusjoner og forslag til videre forskning legges frem.

2.0 Teori og hypoteseutvikling

Hovedgrunnlaget for teorien og hypoteseutviklingen i vår studie tar utgangspunkt i agentteori og tidligere forskning. Forankringen finner man hovedsakelig i tidligere studier. (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert 2003; Grubert, 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Weichenrieder, 2008; Harris, Morck og Slemrod, 1993; Dyreng og Lindsey, 2009). Det er flere masteroppgaver som tidligere har basert seg på deres forskning som også vil være med på å forme våre hypoteser (Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012; Sivertsen og Sjøtrø, 2015). Samtidig som vi inkluderer teori om skatteaggressivitet fra andre studier og forskning (Nygaard, 2016; Haugen og Nygren, 2015; Chan, Mo og Zhou, 2013; Bøhren og Michalsen, 2012; Johnson, Hoskisson og Hitt, 1993; Lanis og Richardson, 2011; Langli, 2015; Klassen, Lisowsky og Mescall, 2015; Lennox, Lisosky og Pittman, 2013). Første del av kapitlet starter med en kort gjennomgang av agentteorien. Deretter følger en begrunnelse for hypotesene, som forankres i agentteorien og tidligere studier. Til slutt vil det være en illustrasjon av forskningsmodellen med tilhørende hypotesevariabler og kontrollvariabler.

I arbeidet med utviklingen av en problemstilling er det flere potensielle måter å besvare den på. For å besvare problemstillingen på best mulig måte baseres studien på agentteori, samt tidligere forskning for å styre vinklingen til hypotesene. Fra aktualiseringen av tema og problemstilling vil det være naturlig å utforske virkningen av å ha et multinasjonalt selskap i konsernet, eierkonsentrasjon og om daglig leder også er styrets leder. Overordnet tema vil være skatteadferd, med fokus på skatteaggressivitet. Tidligere studier om skatteadferd har brukt agentteori som sitt teorigrunnlag, samt i utviklingen av hypoteser (Nygaard, 2016; Haugen og Nygren, 2015; Klassen, Lisowsky og Mescall, 2015; Lennox, Lisosky og Pittman, 2013; Hellem og Eilertsen, 2014; Lanis og Richardson, 2011; Desai og Dharmapala, 2008; Hanlon og Heitzman, 2010). Derfor vil det være hensiktsmessig å redegjøre kort for agentteorien før den anvendes i utviklingen av hypoteser.

Utgangspunktet til agentteorien finner man i problemene rundt adskillelsen mellom eierskap og kontroll (Fama og Jensen, 1983b). Problemstillinger rundt adskillelsen mellom eier og daglig drift har funnet sted helt tilbake til 1700-tallet, hvor Adam Smith aktualiserte temaet (Smith, 1776). Ved en slik adskillelse vil det kunne oppstå målkonflikter mellom ledelsen og eierne. Etersom eierne av selskapet er restkravshavere vil de ønske å maksimere overskuddet, mens ledelsen vil kunne ønske å berike seg selv. Dette går utover restkravshavernes del av

overskuddet.

Eierne blir kalt prinsipalen og ledelsen er da agenten. For å oppnå sine mål er både agenten og prinsipalen avhengige av hverandre. Derfor vil det oppstå et avhengighetsforhold mellom dem (Fallan og Pettersen, 2016). Agenten utfører oppgaver på vegne av prinsipalen og agenten kan sees på som en variabel i nyttefunksjonen til prinsipalen (Fallan, 2011). Informasjonen mellom de to partene er ulikt fordelt. I agentteorien omtales dette som informasjonsasymmetri (Douma og Schreuder, 2008). Siden agenten utfører oppgaver på vegne av prinsipalen, vil ikke prinsipalen ha den samme informasjonen om oppgaveutførelsen som agenten.

Prinsipalen vet derimot hvilke resultater som skal til for å oppnå kravene som tilfredsstillende han/hun. Av informasjonsasymmetrien, og manglende målkongruens mellom agenten og prinsipalen, kan det gi grobunn til opportunistisk atferd hos agenten (Douma og Scheruder, 2008). En slik atferd kjennetegnes ved kombinasjonen av uærlig oppførsel og en aktørs egeninteresse (Williamson, 1985). Eksempel på slik atferd er *skjult informasjon* (Hidden information) og *skjult handling* (Hidden action) (Arrow, 1985). Ved skjult informasjon eksisterer det privat informasjon hos partene, før det besluttes en avtale. Et såkalt *ex ante* informasjonsproblem (Douma og Schreuder, 2008). Eksempel på dette er hvor agenten holder sine intensjoner vedrørende avtalen skjult, og kan da opptre opportunistisk overfor prinsipalen ved å skjule denne informasjonen. Skjult handling betegner da opportunistisk atferd etter en avtaleinngåelse, altså *ex post* (Douma og Scheruder, 2008). Ved slike handlinger klarer ikke prinsipalene å observere adferden i nåtid og må dermed nøye seg med å overvåke resultatet av handlingen i ettertid (Douma og Scheruder, 2008). Som følge av slike handlinger vil det kunne føre til tap for prinsipalen (Jensen og Meckling, 1976). Et slik tap kalles agentkostnad.

For å kunne redusere agentkostandene kan prinsipalen etablere en incentiv- og overvåkingsstruktur rettet mot agenten (Jensen og Meckling, 1976). Eier versus ledelsen er bare en av flere prinsipal-agentrelasjoner. Vi vil se på forholdet mellom selskaper og skattemyndigheter og forholdet mellom eier og ledelse.

2.1 Multinasjonale selskaper

Hypoteseutviklingen rundt multinasjonale selskaper vil forankres i tidligere forskning. Det er gjort flere studier på overskuddsflytting internasjonalt, men få vitenskapelige artikler som analyserer konsern med aktivitet i Norge (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004). På grunn av relativt få norske studier på temaet, har vi i tillegg fokusert på internasjonale

studier (Grubert, 2003; Grubert; 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Weichenrieder, 2008; Harris, Morck og Slemrod, 1993; Dyreng og Lindsey, 2009).

Multinasjonale selskaper kan i teorien flytte overskudd ut av et land og over til et annet så fremt de har virksomhet der. For å redusere sin totale skattebelastning kan de eksempelvis flytte overskudd fra høyskatteland til lavskatteland (Langli og Saudagaran, 2004; Balsvik et.al, 2009). Dette kan gjøres både lovlig og ulovlig (Balsvik et.al, 2009). Langli og Saudagaran (2004) diskuterer skille mellom helnorske, multinasjonale utenlandske selskap og norske multinasjonale selskaper og deres lønnsomhetsforskjeller. Det fremkommer av disse studiene at de multinasjonale selskapene rapporterer lavere overskudd enn de nasjonale (Langli og Saudagaran, 2004, Balsvik et.al, 2009). Deres totale skattebelastning blir derfor lavere enn for deres nasjonale selskaper, som ikke har mulighet til å flytte overskudd ut (Langli og Saudagaran, 2004, Balsvik et.al, 2009). Det samme resultatet gjelder for masteroppgavene, som har andre bransjer, nyere data og et større utvalg (Balsvik et.al, 2009; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Noreng og Sanderud, 2012).

Funnet er noe overraskende ettersom Norge har en lavere nominell skattesats på overskudd enn mange andre land (Langli og Saudagaran, 2004; *Corporate Tax Rates Table*, 2018). For mange av de multinasjonale selskapene ville det da vært lønnsomt å flytte overskuddet til Norge. Balsvik et.al (2009) gjør den samme analysen som Langli og Saudagaran (2004), men med nyere data. De finner at MNS har signifikant lavere overskudd enn nasjonale selskaper, i likhet med Langli og Saudagaran (2004). Videre er det viktig å merke seg at definisjonen på hva et multinasjonalt selskap er varierer mellom de ulike studiene (Balsvik et.al, 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Weichenrieder, 2008; Harris, Morck og Slemrod, 1993; Dyreng og Lindsey, 2009). Dette vil bli spesifisert i neste kapittel.

Videre vil man kunne anta at eierne av disse selskapene er rasjonelle aktører, i følge agentteorien (Douma og Schreuder, 2008). Av den grunn vil det være naturlig å anta at hvis det er mulig å kunne få et høyere overskudd etter skatt ved å flytte overskudd ut av Norge, vil eierne gjøre dette, ettersom de er restkravshavere. Ved å legge press på ledelsen om å minimere den totale skattebyrden, kan restkravshaverne kreve at selskapets ledelse bruker tilgjengelige midler for å maksimere overskuddet. I et multinasjonalt selskap kan dette innebære å flytte overskudd til et lavskatteland.

På bakgrunn av tidligere forskning og teori, vil et multinasjonalt selskap ha en høyere grad av skatteaggressivitet enn et nasjonalt selskap. Derfor utformes følgende hypotese:

H1a: Multinasjonale selskaper (MNS) har en høyere grad av skatteaggressivitet enn nasjonale selskaper.

Basert på følgende argumentasjon inkluderes en ekstra hypotese. Det vil være naturlig å anta at jo flere utenlandske selskaper det finnes innad i et konsern, jo større sannsynlighet er det for at konsernet/selskapet vil ha en høyere grad av skatteaggressivitet. Dette er fordi selskapet blir eksponert mot flere ulike skatteregimer. I tillegg antas det at eierne av selskapet/konsernet er rasjonelle aktører, i følge agentteorien (Douma og Schreuder, 2008). Av den grunn vil ønske om å opptre mer skatteaggressivt øke, hvis muligheten for et høyere restkrav øker. I følge Kleven et al. (2011) vil det være større tilbøyelighet til å undra skatt, jo større mulighet det er for å undra skatt. På bakgrunn av argumentasjonen over, utformes følgende hypotese:

H1b: Desto flere utenlandske selskaper i konsernet, desto høyere grad av skatteaggressivitet.

2.2 Eierkonsentrasjon

Som nevnt i første del av kapittelet vil eierkonsentrasjonen kunne si noe om graden av skatteaggressivitet til et selskap. Det finnes flere studier som ser på sammenhengen mellom styret og skatteadferd (Nygaard, 2016; Chan, Mo og Zhou, 2013; Lanis og Richardson, 2011; Johnson, Hoskisson og Hitt, 1993). Samtidig vil agentteorien være nyttig i forankringen av hypoteseutviklingen.

I studien til Chan, Mo og Zhou (2013) tyder det på at et styre med stor andel av aksjene til selskapet vil kunne opptre mer skatteaggressivt enn ved lavere eierandeler. En lignende antagelse kan forklares gjennom studien til Johnson, Hoskisson og Hitt (1993). Studien viste, at jo større andel av aksjene styret kontrollerte, resulterte det i at styret involverte seg i større grad i den strategiske planleggingen til bedriften (Johnson, Hoskisson og Hitt, 1993). Definisjonen av strategisk planlegging favner bredt, men sluttproduktet til en strategisk plan vil som regel være økt overskudd og dermed en økning i selskapets verdi (de Wit, 2017). En måte å øke verdien på selskapet er å opptre mer skatteaggressivt og ta valg som vil kunne redusere den totale skattebyrden til selskapet.

Ledelsen vil relativt sett kunne ha mer makt om det er stor eierspredning, med eiere som er fjernt fra driften og hvor et stort antall små eiere ikke har makt eller ressurser til å ha tilstrekkelig kontroll over ledelsen (Bøhren og Michalsen, 2012). Et styre bestående av få og

store eiere vil kontrollen til eierne være enklere å opprettholde overfor ledelsen og den daglige driften, altså høyere grad av eierkonsentrasjon (Bøhren og Michalsen, 2012; Douma og Schreuder, 2008). Som følge av dette vil informasjonen om selskapet kun spres mellom få personer. Dette gjør det enklere å holde informasjonen hemmelig fra utenforstående parter. Det kan for eksempel være skattemessige beslutninger som eierne ønsker å holde skjult. Her ser man nok en gang et eksempel på informasjonsasymmetri mellom selskapet, agenten og skattemyndighetene, prinsipalen. Som nevnt tidligere kan dette føre til opportunistiske handlinger, som igjen antas å lede til skatteaggressiv atferd hos selskapet (Olsen, 2012). Derfor vil det være mulig å anta at en høyere grad av eierkonsentrasjon vil kunne bidra til en høyere grad av skatteaggressiv atferd hos selskapet.

På bakgrunn av argumentasjon med forankring i agentteori og tidligere forskning om eierandeler i styret, forventes det ved en høyere grad av eierkonsentrasjon vil det føre til en høyere grad av skatteaggressivitet enn ved en spredt eierkonsentrasjon. Av den grunn utformes følgende hypotese:

H2: En høyere grad av eierkonsentrasjon vil føre til en høyere grad av skatteaggressivitet.

2.3 Daglig leder også styrets leder

Utviklingen av hypotesen om daglig leder også styrets leder forankres i agentteori og tidligere forskning. Eierne i selskapet har interesse av at bedriften presterer bra og generer overskudd. Overskuddet deles så mellom eierne i form av utbytte. Eierne, som rasjonelle aktører, vil ønske å maksimere sin profitt, og dermed også øke selskapets profitt (Chan, Mo og Zhou, 2013). Dette kan man eksempelvis gjøre gjennom å redusere selskapets skattegrunnlag. Investorenes eierinteresser ivaretas av styret og dets leder som overser driften av selskapet. Styremedlemmene eier ofte aksjer i selskapet de har sitt styre verv i. Styret har da incentiver for å fremme beslutninger som vil øke det totale overskuddet til selskapet, ettersom de er restkravshavere (Chan, Mo og Zhou, 2013; Fama og Jensen, 1983a).

I utgangspunktet brukes forholdet mellom styret og daglig leder som eksempel på divergerende interesser i agentteorien (Douma og Schreuder, 2008). Der daglig leder kan ha andre interesser enn hva eierne har, representert gjennom styret. Daglig leder kan for eksempel ønske å fremme egne resultater, for å posisjonere seg for en annen jobb ved å tenke kortsiktig i utøvelsen av sitt lederskap. Dette vil kunne ha negativ effekt for eierne på lang sikt, ettersom det kan redusere overskuddet. For å forhindre at lederen beriker seg selv, må

eierne innføre overvåking og kontroll av lederne, noe som igjen vil kunne redusere overskuddet, og dermed utbyttet til restkravshaverne (Douma og Schreuder, 2008; Jensen og Meckling, 1976). Som nevnt tidligere er dette en agentkostnad (Jensen og Meckling, 1976). I tilfeller der daglig leder også er styrets leder vil det da være en høyere grad av målkongruens, i motsetning til eksempelet hvor eier og leder ikke er samme personer (Fama og Jensen, 1983b).

Som styrets leder og daglig leder, vil eierens mål være fokuset og det vil heller ikke oppstå agentkostnad (Fama og Jensen, 1983). Dette er fordi lederen ikke har incentiv til å berike seg selv gjennom midlene til selskapet, ettersom det vil gå utover verdien på leder/eierens eget selskap (Fama og Jensen, 1983b). Dette kan også knyttes opp mot teorien til Williamson (1985), hvor økt egeninteresse ofte betyr økt opportuniste. Som igjen kan tyde på at ved større egen nytte i form av eierandeler hos styreleder/daglig leder, vil det gi incentiv til økt skatteaggressivitet (Nygaard, 2016).

Likevel har man et annet prinsippal-agentforhold i bedrifter med samme person i rollene som daglig leder og styrets leder. Relasjonen mellom skattemyndigheten og selskapet vil være preget av at selskapet ønsker å betale så lite skatt som mulig, da det potensielt vil kunne øke overskuddet og gi et større utbytte til eierne. Mens da skattemyndighetene vil at selskapet skal betale den lovmessige skatten. Dette er en form for målkonflikt. Som nevnt i forrige kapittel vil det være en viss informasjonsasymmetri i et slikt forhold. Dette vil kunne øke sannsynligheten for opportunistiske handlinger, i følge agentteorien (Douma og Schreuder, 2008).

Informasjonsasymmetrien kan potensielt gi problemer med det agentteorien omtaler som ”skjult handling” (Arrow, 1985). Problemet oppstår når privat informasjon utvikles under transaksjonsforholdet og gjennom handlinger som er skjult for prinsippalen (Arrow, 1985). I forholdet mellom skattemyndigheter og selskaper vil bedrifter kunne få informasjon om skatteforhold tilknyttet selskapet som ikke skattemyndighetene har, spesielt når styreleder og daglig leder er samme person (Chan, Mo og Zhou, 2013). Ut i fra denne personens egeninteresse vil det være naturlig å anta at styreleder vil holde informasjonen hemmelig, såfremt det vil øke profitten til selskapet (Williamson, 1985). En slik handling vil være i tråd med antagelsen om høyere grad av skatteaggressivitet.

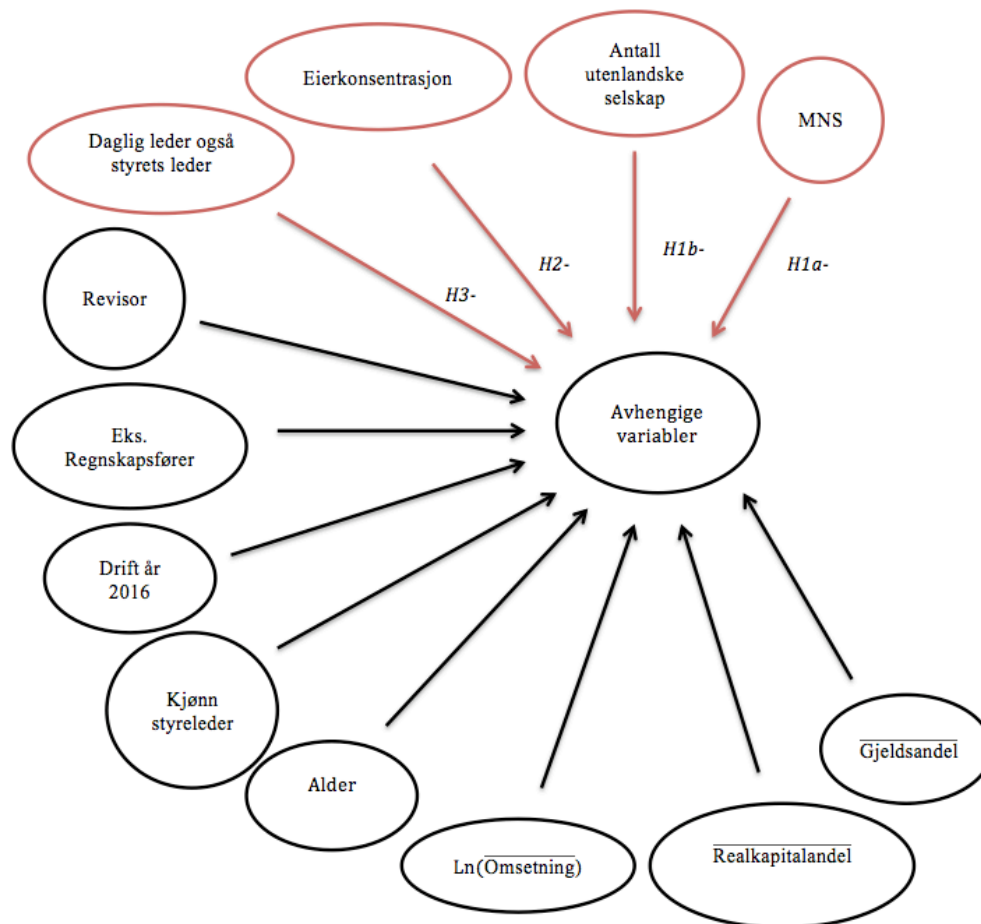
Det følger av argumentasjonen overfor at bedrifter med samme med person i rollene som

daglig leder og styrets leder vil opptre med en høyere grad av skatteaggressivitet enn selskaper hvor rollene besittes av forskjellige personer. Hvilket støttes av både agentteori og tidligere forskning. På bakgrunn av dette utformes følgende hypotese:

H3: Selskaper hvor daglig leder og styrets leder er samme person, vil ha en høyere grad av skatteaggressivitet.

2.4 Forskningsmodell

De fire hypotesen vi har utformet vil bli testet senere i oppgaven. I forskningsmodellen har vi to avhengige variabler som vil kunne si noe om skatteaggressiviteten til utvalget. Vi bruker de samme uavhengige variablene for de to forskjellige avhengige variablene. Kontrollvariablene er: *Drift år 2016, Kjønn styreleder, Alder, Ln(Gjennomsnittlig omsetning), Gjennomsnittlig Realkapitalandel og Gjennomsnittlig Gjeldsandel.* Variablene vil bli diskutert i neste kapittel.

Figur 1: Forskningsmodell

3.0 Metode

Under dette kapitlet vil vi redegjøre for våre metodiske valg. Kapitlet vil ta for seg studiens problemstilling og dens forskningsdesign, vitenskapsteoretiske perspektiv, populasjon og utvalg, fremgangsmåte for innhenting av data og operasjonalisering av variabler. Videre vil kvaliteten til studiens data bli diskutert fortløpende i kapitlet. Kvaliteten vil bli diskutert med tanke på dens reliabilitet og validitet. Begrepet reliabilitet dreier seg om at gjentatte målinger med samme måleinstrument ville gi samme resultat (Ringdal, 2013). Det er altså snakk om studiens pålitelighet. Her vil kvalitetskontroll av dataen påvirke studiens reliabilitet. Gyldigheten til et mål omtales som validitet. Validitet er et mål på om det man måler faktisk er i overensstemmelse med det man ønsker å måle (Ringdal, 2013).

Problemstillingen legger føringer for design og valgt forskningsmetode når temaet skal operasjonaliseres. Problemstillingen i denne studien undersøker om det er forskjell i skatteaggressivitet mellom multinasjonale og nasjonale selskaper. For å besvare problemstillingen har vi utformet et ekstensivt forskningsdesign. Hellevik (2002) definerer et ekstensivt design, som et design hvor et stort antall enheter blir undersøkt i leting etter breddekunnskap for det valgte temaet. Utvalgets størrelse og evne til å gjenspeile populasjonen vil ha betydning for utvalgets generalisering til populasjonen. Datamaterialet er kvantitativt, som gjør det til et naturlig valg å benytte seg av regresjon og hypoteser i analysen av multinasjonale selskapers grad av skatteaggressivitet i akvakulturnæringen.

Ifølge Ringdal (2013) er vitenskapen ofte erfarings- eller empiribasert, og oppstår i brytningen mellom teori, observasjon og virkelighet. Gjennom hele forskningsprosessen vil det vitenskapsteoretiske perspektivet gjenspeiles i forskningsdesign og dataanalyse (Grenness, 1997). Den metodiske fremgangsmåten i studien har en kvantitativ tilnærming, som er hensiktsmessig med tanke på formulert problemstilling og hypoteser. Ved kvantitativ metode er man av den oppfatning at det eksisterer en objektiv kvantifiserbar sannhet. Selv om fokuset er rettet mot objektiviteten i analysemetodene, vil resultatene være et produkt av forskerens tolkninger (Ringdal, 2013). Avhandlingen vil ha en deduktiv tilnærming på grunn av dens forankring i tidligere forskning og teori, som sammenfaller med deduktive metode (Nyeng, 2004).

Videre bærer studien preg av et positivistisk syn. Positivister søker å finne den objektive sannhet, og målet i deres forskning er å finne lovmessige kausaliteter (Ringdal, 2013). Dette

sammenfaller sterkt med den deduktive metoden og det kvantitative designet. Studien vil i tillegg følge falsifikasjonsprinsippet til Karl Poppers kritiske rasjonalisme. Den kritiske rasjonalismen bygger på et deduksjonsprinsipp, hvor hypoteser utledes fra teorier (Ringdal, 2013). Hypotesene blir så forkastet eller beholdt, avhengig av forskningens utfall. Logikken bak er at en enkelt avvikende observasjon kan falsifisere en hel teori (Nyeng, 2004). Studiens valg av metode vil ta utgangspunkt i de vitenskapsteoretiske valgene samt forskningsdesign.

3.1 Populasjon

Populasjonen gjelder alle enhetene vi ønsker å uttale oss om. For vår studie vil populasjonen være alle selskaper med begrenset ansvar i akvakulturnæringen, for tidsperioden 2012-2016. Definisjonen av akvakultur og dens populasjon er gitt av Bisnodes. Valget av selskaper med begrenset ansvar, begrunnes i tidligere studier (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004). I tillegg er det lettere å skaffe data om disse selskapsformene. Akvakulturnæringen består av mange enkeltmannsforetak, og disse har andre regler for hva som skal rapporteres i regnskapet versus et selskap med begrenset ansvar (AS, ASA og BA). Et enkeltmannsforetak vil også være mer tilbøyelig til å opptre skatteaggressivt enn hva et selskap med begrenset ansvar er (Haugen og Nygren, 2015; Berset et al., 2010; Feinstein, 1991). En slik ekskludering vil kunne gi studien en høyere validitet. Ved å hake av for alle selskaper i akvakulturnæringen, i Bisnodes database på innhentingsdato, var det totalt 2 672 selskaper som vare registrert under denne næringen. Av disse var 1036 selskaper registrert som selskaper med begrenset ansvar, som utgjør vår studies populasjon.

Opprinnelig antall selskaper i akvakulturnæringen	2 672
Selskaper med begrenset ansvar	1036
Populasjon	1036

3.2 Utvalg

I utgangspunktet ønsket vi å foreta en analyse av hele populasjonen, men på grunn av manglende omsetning og mangelfull data om uavhengige variabler ble utvalget redusert til 668 selskaper. Årsaken til at vi ønsker at selskapene skal ha omsetning er basert på tidligere forskning. Studiene benytter seg av omsetning i nevner for den avhengige variabelen (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 2003; Grubert, 1998; Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993). Kravet om omsetning i løpet av

tidsperioden gjør at 344 selskaper forsvinner. Dette er en betydelig reduksjon i utvalget. Kriteriene for minimumsverdier av omsetning varierer blant de ulike studiene. Dette skyldes nok i stor grad at studiene har ulike størrelser på utvalgene, og de undersøker ulike aspekter ved temaet. Langli og Saudagaran (2004) studerer små og mellomstore selskaper, mens amerikanske studier ofte har sett på større selskaper (Klassen, Lang og Wolfson, 1993). Det følger dermed naturlig å justere kriteriene til utvalget ut fra hvilke selskaper man har data på. Ettersom vårt utvalg er naturlig begrenset av at vi ser på en spesifikk næring, har vi valgt å sette kriteriet til at selskapene må ha hatt omsetning i løpet av studiens tidsperiode. Videre har vi valgt å utelate de selskapene som har manglende data om våre uavhengige variabler.

Kriterium	Kommentar	Antall
Selskaper med begrenset ansvar i akvakulturnæringen	Populasjonen	1036
Selskapet må minimum hatt omsetning i ett av årene for tidsperioden (2016-2012).	Omsetning brukes i nevneren til de avhengige variablene, og må dermed være positiv. Vi har i likhet med tidligere studier satt minimums kriterier for omsetning (Balsvik et al. 2009, Langli og Saudagaran, 2004).	-344
Selskaper som har manglende data om våre uavhengige variabler utelates.	Manglende eller uklar informasjon fra Bisnodes register og selskapets årsrapporter.	-24
Netto utvalg		668

Tabell 1: Utvalgsoversikt

Til slutt sto vi igjen med 668 av 1036 selskaper for tidsperioden 2012-2016. Av disse 668 selskapene er 94 av de multinasjonale selskaper og 574 nasjonale. Blant de 668 selskapene står vi kun igjen med selskapsformene AS og ASA, da selskaper registrert som BA har falt ut av utvalget.

Ifølge Johannessen, Kristoffersen og Tuft (2004) er studiens evne til å generalisere påvirket av størrelsen på frafallet av data. Et bortfall på 5-10 prosent vil bety at tilliten til generaliseringen av resultatene er stor. For vår del er utvalget redusert med ca. 35 prosent, fra 1036 til 668 selskaper. Likevel trenger ikke et stort bortfall å bety at utvalget ikke er representativt for populasjonen. Utvalgets evne til å generalisere for hele populasjonen avhenger om enhetene har relativt like karakteristika. Det meste av reduksjonen skyldes en

utrenskning av selskaper uten omsetning for perioden. Denne reduksjonen var nødvendig på grunn av våre avhengige variabler, og styrker dermed studiens validitet. Videre ble selskaper som hadde manglende informasjon om våre uavhengige variabler fjernet. I utgangspunktet er det ønskelig å gjøre en frafallsanalyse av de 368 selskapene som har falt bort. Ettersom vår populasjon inneholder noen selskaper med en forskyvning i regnskapsår, som vil bli utdypet under datainnsamling, kan vi ikke gjøre en reliabel frafallsanalyse. Vi ønsker av den grunn ikke å generalisere for hele populasjonen, men *kun* for de 668 selskapene vi har i vårt utvalg. Dette kan være fornuftig av flere grunner. Disse 668 selskapene er de mest interessante selskapene av den grunn at de har hatt aktivitet i form av omsetning i løpet av tidsperioden og har fullstendig informasjon om de uavhengige variablene. Ut i fra omsetning som et størrelsesmål er også disse 668 selskapene de største i populasjonen. Det er ikke urimelig å anta at det er de med størst omsetning som ønsker å redusere beskatning av sine inntekter, selv om eksempelvis konsernbidrag, som ikke vil synes i omsetningen til et selskap, kan benyttes til å flytte overskudd i konsern. Ettersom karakteristika til de bortfalte selskapene klart kan skilles fra utvalget, vil det kunne styrke studiens validitet å ikke generalisere resultatene til å gjelde hele populasjonen.

3.3 Datainnsamling

3.3.1 Registerdata

I innledningen av vårt arbeid med denne studien gikk vi igjennom flere ulike databaser, som kunne være aktuell for å levere selskapsdata til vår studie. Det var viktig for oss å ha en rik og oversiktlig informasjon over de bedriftene som ble med i vårt utvalg. Vi testet blant annet databasene Amadeus og Proff Forvalt, men disse inneholdt ikke den informasjonen vi ønsket. Bisnode egnet seg derimot til den informasjonen vi ville teste utvalget vårt for, i tillegg var det et oversiktlig brukergrensesnitt. Dermed falt valget på Bisnode, som leverandør av selskapsdata.

Med en egen bruker til Bisnode kunne vi hente ut det datamaterialet vi ønsket ved å bruke et verktøy kalt for "Smartcheck". Her kunne vi inkludere de elementene vi ønsket. Deriblant nevnte bransje, aktive og ikke-aktive selskaper, og selskapsformer med begrenset ansvar.

Under fanen "mine layouts" kunne vi gå inn og selektere for de variablene vi ønsket å ha med. Her kunne vi hake av for boksene "Oversikt", "Firmainfo", "Grunnfakta" og "Økonomi". Vi kunne blant annet selektere for om selskapene har revisor, regnskapsfører, selskapsform og ulike typer regnskapsdata. I alt ble 207 variabler som vi mente var mest relevant til vår studie

inkludert. Etter denne selekteringsprosessen sto vi igjen med et datasett som inneholdt 1036 selskaper og 207 variabler.

Bisnode henter sin informasjon om selskapsdata fra Løsøreregisteret m/utleggsdatabasen, Enhetsregisteret, Foretaksregisteret, Regnskapsregisteret, Kartverket, Namsmyndighetene, inkassoselskap og Skatteetaten (Bisnode, 2018). Datamaterialet vi innhentet regnes med bakgrunn i dette som pålitelig. Likevel er det ikke mulig å være helt sikker på at det ikke er ukjente feil ved sekundærdata som er samlet inn av en annen part (Gripsrud, Olsson og Silkoset, 2010). Vi gikk igjennom en større andel av utvalgets årsrapporter for å innhente data til de selskapene vi ikke hadde komplett informasjon om. Dette fungerte som en ekstra sikkerhet med tanke på eventuelle overføringsfeil fra regnskap til register. I tillegg kjørte vi stikkkontroller på de selskapene med fullstendig data, slik at vi fikk kontrollert disse også. En slik ekstra kontrollmekanisme er med på å styrke reliabiliteten til studien. Vi kan likevel ikke være helt sikre mot overføringsfeil fra regnskap til register, men vi har kontrollert for dette så langt det har latt seg gjøre. Eventuelle overføringsfeil vil gjøre at studiens reliabilitet blir påvirket.

Etter nedlastningen av datasettet fant vi ut at vi hadde tall for siste 5 år, beregnet fra siste leverte årsregnskap. Slik at, eksempelvis, selskaper med siste drift i år 2015 ville vise feilaktige tall for de respektive årene i vår tidsperiode. Dette fikk vi korrigert for, noe som er utledet senere i kapittelet. Videre kan dataen inneholde multinasjonale selskaper som har vært nasjonale deler av tidsperioden, og er registrert som multinasjonale i våre data. Etter å ha gått igjennom store deler av disse selskapene anser vi det som veldig sannsynlig at dette gjelder et svært begrenset antall av våre selskaper. Et resultat av å klassifisere multinasjonale selskap feilaktig, kan føre til at studien underestimerer multinasjonale selskapers skatteaggressivitet (Balsvik et al., 2009).

3.3.2 Manuell datainnsamling

På grunn av studiens hypoteser og kontrollvariabler – som er diskutert senere i kapitelet - var det nødvendig å hente ut flere relevante variabler som ikke var direkte tilgjengelig fra verktøyet ”Smartcheck” i Bisnode. Derfor valgte vi å gjøre en manuell datainnsamling knyttet til slike variabler. Disse variablene ble inkludert i samme Excel-ark som dataen vi lastet ned fra registeret. Etter inkluderingen av de manuelt konstruerte uavhengige variablene sto vi igjen med 668 selskaper og 225 variabler

Selskaper som manglet data om variablene ble hentet fra registeret eller årsrapportene. Fra registeret brukte vi fanene "Eier/Juridisk" og "Konsernlink" til å finne den informasjonen vi trengte. Dataen Bisnode ikke hadde i registeret fant vi ved å lese igjennom årsrapportene. Følgende variabler ble i utgangspunktet ansett som relevant for vår studie: *Morselskap, Datterselskap, Konsernspiss, Konsernnummer, Utenlandskmor (nærmeste), Utenlandsk datter (nærmeste), Utenlandske selskap i konsernet, Utenlandsk konsernspiss, Antall utenlandske selskap, Antall konsernselskaper, Eierandel til største eier, Eierandel til to største eiere, Eierandel til fem største eiere, Kjønn styreleder, Daglig leder i styret, og Daglig leder også styrets leder*. Av de manuelt innhentede variablene var det kun disse som ble inkludert i regresjonsmodellen: *Utenlandske selskap i konsernet (MNS), Antall utenlandske selskap, Eierandel til fem største eiere, Kjønn styreleder, og Daglig leder også styrets leder*. Årsaken til at disse uavhengige variablene er tatt med er forklart senere i kapitlet under operasjonalisering.

Det er viktig å presisere at alle verdiene til disse konstruerte uavhengige variablene er med bakgrunn i siste leverte årsregnskap. Vi har derfor forutsatt at disse verdiene gjelder for hele perioden (2012-2016). Dette er en forutsetning som vil påvirke dataens reliabilitet negativt, da flere av selskapene vil kunne ha betydelige endringer i løpet av tidsperioden 2012-2016. Som nevnt kan selskapene ha blitt oppkjøpt i perioden, de kan ha endret eierkonsentrasjon eller styreleder kan ha endret seg. Alt dette vil påvirke studiens reliabilitet. Ved konstruksjon av de nye variablene, kan det ha oppstått inntastningsfeil fra register og årsregnskap til Excel-arket. For å unngå dette gjennomførte vi en type kontroll for analyse av deskriptiv statistikk i STATA. Eventuelle feil ble så sjekket i Excel-arket og rettet opp. Videre sjekket vi også Excel-arket ved å sortere verdiene fra høy til lav i kolonnene, slik at eventuelle tastefeil ville vise seg tydeligere. En slik kontroll bidrar til å minske feil i våre data, og styrker studiens reliabilitet.

3.3.3 Gjennomgang av data

Før vi kunne konstruere de ekstra variablene vi ønsket å inkludere i vår studie, måtte vi foreta en kontroll av datasettet vårt. Vi startet med å gå igjennom datasettet og markerte alle selskaper som ikke hadde hatt omsetning for perioden eller hadde manglende data. Selskapene vi hadde registrert uten omsetning i perioden ble så fjernet. Etter dette sto vi igjen med 732 selskaper. 200 av disse selskapene var markert for manglende informasjon. For disse selskapene måtte vi innhente informasjon fra årsrapportene manuelt. Årsrapportene bestilte vi

fra Brønnøysundregistret. Hver og en av disse årsrapportene måtte vi bestille separat, da det ikke var å få tilsendt alle på en samlet fil. Selskaper hvor det ikke kom tydelig frem hvem som hadde vært eier og daglig leder ble fjernet fra utvalget. I alt ble 24 selskaper fjernet på grunn av ufullstendig data. En utskilling av selskaper med mangelfull data styrker reliabiliteten til studien.

Videre fant vi at en del av de 200 selskapene fra den manuelle gjennomgangen hadde en periode som var registrert 5 år tilbake i tid fra siste leverte regnskapsår. Altså; om siste regnskapsår var registrert i 2015, hadde vi altså tall fra tidsperioden 2010-2015. Vi måtte da gå inn for hvert enkelt selskap i datasettet vårt og endre dette i Excel, slik at tallene representerte korrekt periode. Tallene ble så kontrollert mot selskapenes årsregnskap for å sikre at vi hadde korrekt data til rett år. Av disse 200 selskapene var det 40 selskaper som ikke hadde omsetning for tidsperioden 2012-2016, og ble følgelig fjernet. En slik ekstra sjekk bidrar til å styrke reliabiliteten til vår studie. Datasettet besto etter denne prosessen av 668 selskaper, 207 variabler, og selskapsformen BA har falt ut av utvalget, og vi sto igjen med selskapsformene AS og ASA.

3.4 Operasjonalisering

For å sikre god begrepsvaliditet vil vi i dette kapittelet diskutere operasjonaliseringen av variablene i regresjonsmodellene, samtidig som vi forklarer hvordan vi måler disse. Dette er fordi enkelte ord og begreper ikke direkte lar seg måle. Vi starter først med operasjonaliseringen av avhengige variabler. Videre tar vi for oss operasjonaliseringen av hypotesevariablene og til slutt kontrollvariablene.

3.4.1 Avhengig variabel

Skatteaggressivitet

Vår studie måler skatteaggressivitet ved hjelp av resultat før skatt over omsetning og betalbar skatt over omsetning. Resultat før skatt brukes av en rekke nasjonale og internasjonale studier (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993). Dog finnes det flere ulike mål på skatteaggressivitet (Klassen, Lisowsky og Mescall, 2015; Lennox, Lisowsky og Pittman, 2013; Lanis og Richardson, 2011). Vi har valgt å legge oss nært studiene som anvender lønnsomhetsmål, og studerer samme tematikk som vår studie (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og

Wolfson, 1993). Grubert, Goodspeed og Swenson (1993) tar utgangspunkt i at ikke-amerikanske selskaper rapporterer lavere lønnsomhet enn amerikanske selskaper. De bruker fire forskjellige lønnsomhetsmål: total kapitalrentabilitet, resultat før skatt over omsetning (profittmargin), resultat før skatt, renter og avskrivninger over omsetning og driftsresultat over salg (Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993). Flere mål på skatteaggressivitet vil gjøre analysen mer robust.

Nyere studier anvender justert profittmargin som foretrukket avhengig variabel (Chan, Mo, Zhou, 2013; Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 1998). Total kapitalrentabilitet brukes ikke lengre, ettersom dette målet bruker bokførte verdier (Balsvik et al., 2009; Grubert, 1998). Det er fordi dette er et dårlig estimat på reell kapital (Balsvik et al., 2009; Grubert, 1998). Grubert (1998) argumenterer for bruken av omsetning fremfor eiendeler til selskapet, på grunn av problematikken rundt skjønsmessige vurderinger av eiendelenes verdi. I tillegg verdsettes eiendeler ulikt i andre land, som følge av ulike regnskaps- og skattelover (Balsvik et al., 2009; Grubert, 1998). Av den grunn vil omsetning kunne gi et mer riktig bilde av selskapets lønnsomhet. Videre vil den avhengig variabel, profittmargin, justere for renter, avskrivninger, utbytte og royalties på et mer detaljert nivå enn hva total kapitalrentabilitet gjør (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 1998). Dette gjør at målet for skatteaggressivitet blir bedre og mer nøyaktig. Videre er det flere studier som bruker justert profittmargin som foretrukne avhengig variable i målingen av overskuddsflytting (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012).

I litteraturen rundt skatteaggressivitet og overskuddsflytting om multinasjonale selskaper er det anbefalt å bruke alternative mål på skatteaggressivitet for å øke robustheten i analysene (Klassen, Lisowsky og Mescall, 2015; Lennox, Lisosky og Pittman, 2013; Lanis og Richardson, 2011; Hanlon og Heitzman, 2010; Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Weichenrieder, 2008; Harris, Morck og Slemrod, 1993; Dyreng og Lindsey, 2009; Langli, 2015). Derfor supplerer vi videre med betalbar skatt over omsetning som et annen mål på skatteaggressivitet. Denne går mer direkte på hva selskapene faktisk har betalt i skatt, og er lik overvekten av de avhengige variablene i litteraturen om skatteaggressivitet (Hanlon og Heitzman, 2010). Forankringen i tidligere studier er med på å styrke validiteten.

Begge våre avhengige variabler fungerer som proxyer for skatteaggressivitet.

I tillegg brukes gjennomsnittstall for perioden 2012-2016 i målene. Dette gjør vi for å redusere ekstremverdiene og kunne gi et mer riktig bilde av lønnsomheten i perioden.

Våre to avhengige variabler vil da være gode mål på skatteaggressivitet og beregnes slik:

$$\text{Skatteaggressivitet 1} = \text{Profittmargin} = \frac{\text{Gjennomsnittlig resultat før skatt}}{\text{Gjennomsnittlig omsetning}}$$

$$\text{Skatteaggressivitet 2} = \frac{\text{Gjennomsnittlig betalbar skatt}}{\text{Gjennomsnittlig omsetning}}$$

3.4.2 Hypotesevariabler

Multinasjonalt selskap

Det eksisterer ikke en entydig definisjon for hva som kjennetegner et multinasjonalt selskap i litteraturen (OECD, 2017; Munthe, 2014; Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 1998; Grubert et al., 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Weichenrieder, 2008; Harris, Morck og Slemrod, 1993; Dyreng og Lindsey, 2009). Dette skyldes i stor grad ulik tilgang på data. Balsvik et al. (2009) skiller mellom tre forskjellige definisjoner når de skal bestemme hvilken nasjonalitetsbenevnelse de ulike selskapene i utvalget skal ha, mens Langli og Saudagaran (2004) kun har to. For å kunne definere den variabelen, trenger Balsvik et.al (2009) data fra utenlandsoppgaven. Det viser seg, etter en undersøkelse i 2012, at tallene fra dataen i utenlandsoppgaven ikke er troverdige og har alvorlige kvalitetsproblemer (Statistisk Sentralbyrå, 2012). Derfor velger vi verken å utvikle en slik variabel eller basere oss på den samme dataen.

Vi operasjonaliserer et multinasjonalt selskap tilnærmet likt Langli og Saudagaran (2004). De definerer et selskap som utenlandskeid dersom 50 prosent av eierandelen blir kontrollert av utenlandske eiere (Balsvik et al., 2009; Langli og Saudagaran, 2004). Vi definerer et selskap som multinasjonalt dersom bedriften er i et konsern med en eller flere virksomheter utenfor Norge. Av den grunn har vi utviklet en dikotom variabel som måler om selskapet er multinasjonalt eller nasjonalt. Et nasjonalt selskap vil da være et selskap som ikke er i konsern

med utenlandske virksomheter, og således antas det at de ikke har mulighet til å flytte overskudd ut av Norge. En slik inndeling vil kunne si noe om den eventuelle forskjellen i skatteaggressivitet mellom de to gruppene. Lignende operasjonalisering er tidligere gjennomført av OECD (2017), Langli og Saudagaran (2004), Grubert (1998) og Klassen, Lang og Wolfson (1993). Dette sikrer validitet i operasjonaliseringen av multinasjonalt selskap. Operasjonaliseringen av multinasjonale selskaper gjøres slik:

$$\text{Multinasjonalt selskap} = 1$$

$$\text{Nasjonalt selskap} = 0$$

Antall utenlandske selskaper

Operasjonaliseringen av denne variabelen gjøres ved å se på antall utenlandske selskaper i konsernet. Lignende variabel er blitt brukt av tidligere studier (Klassen, Lang og Wolfson, 1993; Harris, Morck og Slemrod, 1993; Grubert, 2003; Nordeng og Sanderud, 2012). Dog ser disse studiene på spesifikke land og geografisk tilhørighet. Ved å inkludere denne variabelen vil vi kunne fange opp flere nyanser knyttet til multinasjonale selskaper. Dette er fordi det finnes en rekke ulike definisjoner på hva et multinasjonalt selskap er, som nevnt over. Samtidig vil det kunne øke robustheten i forskjeller mellom nasjonale og multinasjonale selskaper.

Eierkonsentrasjon

For å kunne skille mellom en høyere grad av eierkonsentrasjon versus en mer spredt eierkonsentrasjon vil det være hensiktsmessig å undersøke størrelsen på eierandelen til de 5 største eierne i selskapet. Nygaard (2016) gjorde det samme, men fokuserte kun på eierandelen til styreleder. Det samme gjorde Chan, Mo og Zhou (2013). De så på styreleders andel over den totale andelen av aksjer. Vi måler på en lignende måte. Ved å se på den akkumulerte prosentvise andel til de 5 største eierne av selskapet, vil vi kunne si om det er en høyere grad av eierkonsentrasjon eller om den er mer spredt. Operasjonaliseringen av eierkonsentrasjon gjennomføres slik:

$$\text{Eierkonsentrasjon \%} = \frac{\text{Andel aksjer til de 5 største eierne}}{\text{Total andel aksjer}}$$

Daglig leder også styrets leder

For å kunne måle om selskapet har samme person som daglig leder og styreleder eller ikke, bruker vi en dikotom variabel. Når styreleder og daglig leder er den samme personen vil dette være *Daglig leder også styrets leder*. Den samme operasjonaliseringen og målingen er gjort av Chan, Mo og Zhou (2013). Derfor vil det være hensiktsmessig å bruke en dikotom variabel, ettersom dette styrker reliabilitet og validiteten i operasjonaliseringen. Operasjonaliseringen av variabelen gjennomføres slik:

$$\text{Daglig leder også styrets leder} = 1$$

$$\text{Daglig leder ulik styrets leder} = 0$$

3.4.3 Kontrollvariabler

Revisor

Ved å definere regnskapsbrukeren som skattemyndighetene og regnskapsprodusentene som selskapene, kan vi se på dette forholdet i lyset av agentteorien, som følge av deres forskjellige interesser. Her vil prinsipalen være skattemyndighetene og agenten selskapene som skal betale skatt. Selskapene antas å ha et ønske om å betale minst mulig skatt, siden dette vil øke overskuddet. Skattemyndighetene ønsker i motsetning at selskapene skal betale den lovmessige andelen skatt. Her ser vi tydelig målkonflikt mellom de to partene. Samtidig er det informasjonssymmetri mellom disse. Selskapene kan da velge å underrapportere inntekter eller overrapportere kostnader, uten at skattemyndighetene får kjennskap til dette (Nygaard, 2016). Hvilket er eksempler på skatteaggressivitet. I så måte kan vi se på revisor som en ekstern part utenfor prinsipal-agentforholdet. Her vil revisor vil kunne opptre som en kontrollmekanisme for prinsipalen (Jensen og Meckling, 1976). Revisor er da med på å redusere informasjonsasymmetrien mellom prinsipalen og agenten, og igjen redusere skatteaggressiviteten (Olsen, 2012).

Rollen til revisor vil også kunne være rådgivende art overfor selskapet. Et eksempel på dette finner man i USA, hvor KPMG bistod selskaper med å redusere skattekostnaden (Sikka, 2010). Blant disse rådene var overskuddsflytting til lavskatteland (Sikka, 2010). Dermed vil ikke påvirkningen av revisor være like tydelig, ettersom de både kan redusere og øke informasjonsasymmetrien.

I operasjonaliseringen av å ”ha revisor” versus det å ”ikke ha revisor”, vil det være hensiktsmessig å anvende en dikotom variabel. Dette er gjort i flere tidligere studier (Fallan, 2018; Nygaard, 2016; Klassen, Lisowsky og Mescall 2015; Langli, 2015; Arntsen, Berset og Reiersen, 2012; Kleven et al., 2011). Dette gjør det enklere å skille de to gruppene fra hverandre, samt vil vi kunne se hvilken påvirkning de enkelte gruppene har på våre avhengige variabler. Ettersom det er flere som har brukt denne operasjonaliseringen tidligere styrker dette reliabiliteten til kontrollvariabelen (Klassen, Lisowsky og Mescall 2015; Nygaard, 2016; Langli, 2015; Kleven et al., 2011; Arntsen, Berset og Reiersen, 2012).

Har ikke revisor = 1

Har revisor = 0

Ekstern regnskapsfører

I likhet med variabelen *Revisor*, operasjonaliseres også *Ekstern regnskapsfører* som en dikotom variabel (Nygaard, 2016; Klassen, Lisowsky og Mescall 2015; Langli, 2015; Arntsen, Berset og Reiersen, 2012; Kleven et.al, 2011). Grunnen til dette er at vi ønsker studere sammenhengen mellom skatteaggressivitet og det å ha regnskapsfører versus det å ikke ha. Andre studier har operasjonalisert variabelen på lignende måte (Nygaard, 2016; Fallan et al., 2018).

Ved bruk av ekstern regnskapsfører vil man kunne anta at selskapene vil være mindre skatteaggressive enn de som ikke har det. Årsaken er at en ekstern regnskapsfører også kan bli ansett som en kontrollmekanisme i agent-prinsipalrelasjonen (Fallan, et al, 2018; Nygaard, 2016). Denne antagelsen forsterkes ytterligere gjennom hjemmel i loven hvor en regnskapsfører må være autorisert for å kunne utføre regnskapsføring for andre (Regnskapsførerloven, 2016, § 1). Som følge av en slik lov pålegger en ekstern regnskapsfører seg å følge regnskapsførerloven, hvitvaskingsloven og standarder for god regnskapsskikk. Alle disse lovene medfører rapporteringsplikt, som igjen er med på å redusere informasjonsasymmetrien mellom selskapene og skattemyndighetene. Dette leder til en antagelse om at man ved å bruke en ekstern regnskapsfører reduserer skatteaggressiviteten (Fallan et al, 2018; Nygaard, 2016). Dog har den teknologiske utviklingen de siste årene ført til at de rutinemessige regnskapsoppgavene har blitt automatisert. Det har ført til at regnskapsfører har fått en mer rådgivende rolle enn tidligere. I dette tilfellet vil rollen kunne påvirke skatteaggressiviteten i en annen retning enn hva som antas fra tidligere forskning og

agentteorien. Grunnen til dette kan tenkes å være regnskapsførerens kunnskap om skattereduserende tiltak og anledningen til å bruke mer tid til slike oppgaver for oppdragsgiveren. Operasjonaliseringen gjennomføres slik:

Har ekstern regnskapsfører = 1

Har ikke ekstern regnskapsfører = 0

Drift år 2016

For å kontrollere for reduksjonen av skattesatsen i Norge de siste 5 årene, har vi utviklet en dikotom variabel for selskaper med drift i 2016 (*Corporate Tax Rates Table*, 2018). Dette innebærer at selskaper med drift i 2016 vil ha en skattesats som er lavere enn tidligere år. Av den grunn vil insentivene til å flytte overskudd ut av Norge kunne reduseres over tid, ettersom det ikke lengre vil være like lønnsomt (Prop. 1 LS (2017-2018), 2018). Samtidig har det vært uttalt at regjeringen, med Stortingets godkjenning, vil redusere selskapskatten i perioden 2013-d.d. (Prop. 1 LS (2017-2018), 2018). På grunn av dette har det vært lønnsomt å forskyve skattebetalingen lengst mulig. Derfor vil vi kunne anta en lavere grad av skatteaggressivitet for selskaper med regnskapsår i 2016.

Videre fanger variabelen opp rentebegrensingsregelen fra 2014 §6-41 (Skatteloven, 2018; Antonsen, 2017). Dette reduserer mulighetene for overskuddsflytting gjennom tynn kapitalisering, ettersom rentesatsen til interne lån innad i konsernet minimeres (Antonsen, 2017). Av den grunn vil vi også forventet en lavere grad av skatteaggressivitet som følge av rentebegrensingsloven. Drift 2016 måles slik:

Drift i 2016 = 1

Uten drift i 2016 = 0

Kjønn styreleder

Fra tidligere forskning er det vist signifikante forskjeller mellom kjønn med tanke på skattemoral (Haugen og Nygren, 2015; Fugleberg, 2013; Martinez-Vazquez og Torgler, 2009; Fallan, 1999). Dette kan skyldes forskjellen i risikovillighet mellom kjønnene (Torgler, 2003). Kvinner er mer risikoaverse enn menn (Haugen og Nygren, 2015; Fugleberg, 2013; Martinez-Vazquez og Torgler, 2009; Torgler, 2003). Av den grunn vil det være rimelig å anta at menn har en høyere grad av skatteaggressivitet enn kvinner siden menn er mer villig til å ta sjanser enn kvinner. Ved operasjonalisering av kjønn, vil det også her være hensiktsmessig å benytte

en dikotom variabel (Haugen og Nygren, 2015). Grunnen til dette er fordi vi skal se på sammenhengen mellom hvilket kjønn styreleder har og graden av skatteaggressivitet. Kjønn til styreleder måles slik:

Mann = 1

Kvinne = 0

Alder

Selskapets alder beregnes ved å ta siste regnskapsår fra utvalget minus stiftelsesdatoen. Flere tidligere studier har brukt samme operasjonalisering av denne variabelen, mens noen av studiene også har delt selskapene inn i aldersgrupper (Langli og Saudagaran, 2004; Balsvik et.al, 2009; Langli, 2015; Haugen og Nygren, 2015; Nygaard, 2016). Eldre selskaper er mer etablert og ikke eksponert for oppstartskostnader, samtidig har dårlige foretak større sannsynlighet for å gå konkurs tidlig enn gode foretak, samtidig har eldre selskaper hatt lengre tid på å etablere et skattesystem. Derfor vil vi forvente en positiv sammenheng mellom vår avhengige variabel med resultat før skatt i telleren (Skatteaggressivitet 1). For vår andre avhengige variabel med betalbar skatt i telleren vil denne påvirkes av en motsatt effekt inkludert ovennevnte. Eldre selskaper har hatt lengre tid på å etablere et skattesystem. Gjennom et etablert skattesystem kan de lettere foreta skatteplanlegging enn yngre selskaper og således ha lavere betalbar skatt enn disse. Dermed vil alder og vår avhengige variabel med betalbar skatt i teller (skatteaggressivitet 2) trekkes i begge retninger og forventet fortegn vil være uklart for denne.

Ln (Gjennomsnittlig omsetning)

Tidligere studier har operasjonalisert omsetning som et mål på størrelse (Balsvik et.al, 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012). Vi har valgt å bruke den naturlige logaritmen til gjennomsnittlig omsetning, fordi dette vil redusere variasjonen i verdiene og bedre variabelens normalfordeling (Ringdal, 2013). Ettersom vi ikke har noen selskaper uten omsetning i utvalgsperioden, vil ikke logaritmen til null være et problem. Samtidig bruker vi også gjennomsnittstall, og dermed vil ikke omsetningen bli null selv om selskapene i utvalget har null-omsetningen et eller flere år. Vi forventer et positivt fortegn til koeffisientene, ettersom større selskaper vil ha stordriftsfordeler som øker lønnsomheten til selskapene. Selskapers skatteaggressivitet og overskuddsflytting er dog preget av

kompleksitet og høye kostnader ettersom det krever en spesiell kompetanse. Store selskaper kan ha globale skatteplanleggingsstrategier og deres ledere kan opptre med et mål om å minimere den totale skattebyrden til selskapet (Russo et al., 2007). Dette kan gi utslag i at fortegnet til koeffisienten blir negativt.

Realkapitalandel

Realkapitalandel representerer bokført verdi av maskiner, utstyr og bygninger, i forhold til totale eiendeler (Balsvik et.al, 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993). Variablene kan fange opp ulike effekter, derfor vil ikke fortegnet være helt sikkert. Eksempel på dette kan være investeringer i realkapital, som ofte er positivt korrelert med fremtidig kontantstrøm (Balsvik et.al, 2009; Langli og Saudagaran, 2004). I tillegg kan selskaper med høy andel realkapital enklere få lån, ettersom bygninger, maskiner og utstyr fungerer bedre som sikkerhet enn immaterielle eiendeler (Balsvik et.al, 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Solberg og Sæbøe, 2014; Møller og Nordal, 2012). Når det er sagt vil også selskaper med mye realkapital også ha store avskrivninger. Disse avskrivningen vil kunne redusere det skattbare overskuddet. Fortegnet er dermed uklart.

$$\text{Realkapitalandel} = \frac{\text{Varige driftsmidler}}{\text{Totale eiendeler}}$$

Gjeldsandel

Vi har utviklet variabelen for gjeldsandel gjennom å se på den rentebærende gjelden i selskapene opp mot selskapets total kapital. Rentebærende gjeld defineres i vår studie som gjeld til kredittinstitusjoner, og regnes ut i fra både langsiktig og kortsiktig gjeld. Dette har flere tidligere studier gjort (Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Grubert, 1998, Langli og Saudagaran, 2004). Dog har Balsvik et. al (2009) kun sett på langsiktig rentebærende gjeld, ettersom de ikke hadde informasjon om den kortsiktige rentebærende gjelden. Det vil uansett være naturlig å anta at desto mer gjeld, desto høyere grad av skatteaggressivitet, ettersom renteutgiftene er med på å redusere overskuddet (Balsvik et. al, 2009; Langli og Saudagaran; 2004; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Grubert, 1998). Fortegnet forventes her å bli negativt.

$$\text{Gjeldsandel} = \frac{\text{Lang- og kortsiktig gjeld til kredittinstitusjoner}}{\text{Total kapital}}$$

Regresjonsformel

På bakgrunn av datainnsamling og operasjonalisering, utformes regresjonsformelen slik:

$$\begin{aligned} \text{Skatteaggressivitet} = & \beta_0 + \beta_1 \times \text{MNS} + \beta_2 \times \text{Antallutenlandskeselskap} \\ & + \beta_3 \times \text{Eierkonsentrasjon} + \beta_4 \times \text{Dagliglederogsåstyretsleder} \\ & + \beta_5 \times \text{Revisor} + \beta_6 \times \text{Eksternregnskapsfører} + \beta_7 \times \text{Driftår2016} \\ & + \beta_8 \times \text{Kjønnsstyreleder} + \beta_9 \times \text{Alder} + \beta_{10} \times \text{Ln}(\overline{\text{Omsetning}}) \\ & + \beta_{11} \times \overline{\text{Realkapital}} + \beta_{12} \times \overline{\text{Gjeldsandel}} \end{aligned}$$

4.0 Resultat

4.1 Beskrivende statistikk

I dette kapitlet presenteres først beskrivende statistikk og resultater for datasettet, deretter legges studiens regresjonsanalyse frem, samt en evaluering av de ulike modellene. Videre omtales Skatteaggressivitet 1 som modell 1 og Skatteaggressivitet som modell 2.

Tabell (2) viser oversikt over variablene, antall observasjoner, gjennomsnitt, standardavvik, minimums- og maksimumsverdier. *MNS* (Multinasjonale selskaper) er en dummyvariabel, derfor vil maks. min. verdiene ligge på enten 1 eller 0. Fra tabellen ser man at 14,07 prosent av utvalget er multinasjonale selskaper. *Antall utenlandske selskaper* har et gjennomsnitt på 0,53. Det vil si at gjennomsnittlig antall utenlandske selskap til utvalget er på 53,44 prosent. Altså, hvert selskap i utvalget har i gjennomsnitt 53,44 prosent utenlandske selskap. Videre ser man at maks antall utenlandske selskap var 11. 31,47 prosent av utvalget er selskaper med *Daglig leder også styrets leder*. Eierandelen til de 5 største eierne er i gjennomsnitt 98,01 prosent. Det kan se ut til at de fleste av selskapene i utvalget har få og store eiere.

Videre står dummy for *Revisor*, med et gjennomsnitt på 22 prosent. Hvilket betyr at 22 prosent av selskapene i utvalget ikke har revisor. Videre innenfor kontrollorganer er dummyen *Ekstern regnskapsfører* som viser at 49,7 prosent av utvalget har ekstern regnskapsfører. Deretter kommer dummyvariabelen *Drift år 2016*, som viser at 84,14 prosent av utvalget hadde drift i 2016. Siste dummyvariabel er da *Kjønn styreleder*. 96,70 prosent av styrelederne i utvalget er menn. Variabelen *Alder*, viser ar alderen til de forskjellige selskapene ligger i snitt på 13,67 år, hvor det eldste selskapet i utvalget er 60 år gammelt.

Videre finner man en ln-transformert variabel, *Ln(gjennomsnittlig omsetning)*. Utvalget har noen store selskaper med høye omsetningstall, samtidig som vi har mange selskaper som har relativt lav omsetning. Dette gjør at gjennomsnittet ligger på 8,109. Selskaper med omsetning under 1 vil få negative omsetningstall, som følge av ln-transformering, derav min-verdi på -0,92. Nest siste kontrollvariabel er *Realkapitalandel*, som viser at gjennomsnittlig andel av realkapitalen til utvalget ligger på 26,63 prosent. Selskapet med høyest realkapitalandel ligger på 99 prosent. Tilslutt finner man *Gjeldsandel*, hvor gjennomsnittet til utvalget ligger på 0,15. Negativ egenkapital til selskapet er årsaken til at maksverdien til gjeldsandelen er 3,83.

Variabler	Observasjoner	Gj.snitt	Std.avvik	Min	Max
MNS	668	0,1407	1,044	0	1
Antall utenlandske selskap	668	0,53	1,816	0	11
Eierkonsentrasjon	668	0,9801	0,0777	0,25	1
Daglig leder også styrets leder	668	0,3143	0,4646	0	1
Revisor	668	0,22	0,4145	0	1
Ekstern regnskapsfører	668	0,4970	0,5003	0	1
Drift år 2016	668	0,8415	0,3654	0	1
Kjønn styreleder	668	0,9670	0,1785	0	1
Alder	668	13,67	11,08	0	60
Ln Omsetning	668	8,10	3,027	-0,92	16,2
Realkapitalandel	668	0,2663	0,2770	0	0,99
Gjeldandel	668	0,1546	0,2929	0	3,83

Tabell 2: Beskrivende statistikk

Korrelasjonsmatrisene til våre to modeller viser at ingen av variablene har en korrelasjonskoeffisient over 0,8. Ved verdier over dette vil multikollinearitet være et problem. De to variablene som har høyest verdi er *MNS* og *Antall Utenlandske selskap* (vedlegg 1 og 2). Disse ligger henholdsvis på 0,73. En høy korrelasjon mellom disse kan skyldes at de begge måler ulike dimensjoner av multinasjonale selskaper, og vil av den grunn naturligvis korrelere noe. Videre ser man at det er signifikante sammenhenger mellom disse to variablene, hvilket er å forvente ettersom begge måler det samme.

	RFS/OMS	MNS	#ULS	Eier5.	DL&SL	Revisor	Eks.Regnf.	D.år 16	Kjønn SL	Alder	Ln(OMS)	RKA	GA
RFS/OMS	1.00												
MNS	0.05	1.00											
#ULS	0.14***	0.73***	1.00										
Eier5.	-0.12***	-0.00	-0.08**	1.00									
DL & SL	0.04	-0.13***	-0.14***	0.16***	1.00								
Revisor	-0.05	-0.19***	-0.15***	0.08**	0.26***	1.00							
Eks.Regnf.	-0.03	-0.13***	-0.11***	-0.03	0.02	0.28***	1.00						
D.år 2016	0.06	-0.04	-0.03	-0.02	-0.04	0.21***	0.41***	1.00					
Kjønn SL	0.02	0.03	0.04	-0.04	-0.02	-0.02	0.03	0.01	1.00				
Alder	0.08**	0.07*	0.08**	-0.03	-0.03	-0.23***	-0.12***	0.02	-0.05	1.00			
Ln(OMS)	-0.10**	0.22**	0.24***	-0.02	-0.26***	-0.48***	-0.11***	0.07*	0.03	0.30***	1.00		
RKA	-0.08**	-0.04	-0.01	-0.02	-0.06	-0.02	-0.02	0.02	-0.07*	-0.07*	0.08**	1.00	
GA	-0.03	-0.04	-0.02	-0.04	-0.04	-0.02	-0.01	0.02	0.01	-0.02	0.11***	0.29***	1.00

Tabell 3: Korrelasjonsmatrise modell 1

	BBS/OMS	MNS	#ULS	Eier5.	DL&SL	Revisor	Eks.Regnf.	D.år 16	Kjønn SL	Alder	Ln(OMS)	RKA	GA
BBS/OMS	1.00												
MNS	0.10**	1.00											
#ULS	0.22***	0.73***	1.00										
Eier5	-0.18***	-0.00	-0.08**	1.00									
DL & SL	-0.02	-0.13***	-0.14***	0.16***	1.00								
Revisor	-0.03	-0.19***	-0.15***	0.08**	0.26***	1.00							
Eks.Regnf.	-0.05	-0.13***	-0.11***	-0.03	0.02	0.28***	1.00						
D.år 2016	0.02	-0.04	-0.03	-0.02	-0.04	0.21***	0.41***	1.00					
Kjønn SL	0.01	0.03	0.04	-0.04	-0.02	-0.02	0.03	0.01	1.00				
Alder	0.04	0.07*	0.08**	-0.03	-0.03	-0.23***	-0.12***	0.02	-0.05	1.00			
Ln(OMS)	-0.05	0.22***	0.24***	-0.02	-0.26***	-0.48***	-0.11***	0.07*	0.03	0.30***	1.00		
RKA	-0.05	-0.04	-0.01	-0.02	-0.06	-0.02	-0.02	0.02	-0.07*	-0.07*	0.08**	1.00	
GA	-0.01	-0.04	-0.02	-0.04	-0.04	-0.02	-0.01	0.02	0.01	-0.02	0.11***	0.29***	1.00

Tabell 4: Korrelasjonsmatrise modell 2

RFS=Resultat før skatt
OMS=Omsetning
BBS=Betalbar skatt
MNS=Multinasjonalt selskap
#ULS= Antall utenlandske selskap i konsernet
DL & SL.=Daglig leder også styrets leder
Eier5.=Eierandel til 5 største aksjonærer/Eierkonsentrasjon
Eks.Regnf.=Ekstern regnskapsfører
D.år16=Drift år 2016
Kjønn SL=Kjønn styreleder
Ln(OMS)=Naturlig logaritmen til gjennomsnittlig omsetning
RKA=Gjennomsnittlig realkapitalandel
GA=Gjennomsnittlig gjeldsandel
* indikerer signifikant korrelasjon på 10 %-nivå
** indikerer signifikant korrelasjon på 5 %-nivå
*** indikerer signifikant korrelasjon på 1 %-nivå

4.2 Regresjonsanalyse

Påfølgende regresjonsmodeller er brukt i studien. Gjennomgang av funnene kommer etter regresjonstabellen.

Skatteaggressivitet	Modell 1.			Modell 2.		
Variabel	Std.beta	Std.avvik	t-verdi	Std.beta	Std.avvik	t-verdi
Konstant	.	98,50	2,95	.	14,93	4,32
MNS	-0,11	28,66	-1,96**	-0,12	4,34	-2,15**
Antall utenlandske selskap	0,25	5,51	4,49***	0,31	0,84	5,71***
Eierkonsentrasjon	-0,10	88,78	2,61***	-0,16	13,46	-4,22***
DL også SL	0,06	15,53	1,47	0,01	2,35	0,21
Revisor	-0,14	20,15	-2,96***	-0,05	3,05	-1,08
Ekstern regnskapsfører	-0,05	15,32	-1,27	-0,06	2,32	-1,43
Drift år 2016	0,13	20,94	2,98***	0,07	3,14	1,64
Kjønn Styreleder	-0,01	38,05	0,24	-0,01	5,77	-0,11
Alder	0,09	0,65	2,17**	0,04	0,10	0,98
Ln (Omsetning)	-0,22	2,77	-4,85***	-0,14	0,42	-3,12***
Realkapitalandel	-0,07	25,71	-1,74*	-0,05	3,90	-1,17
Gjeldsandel	0,02	24,24	0,40	0,02	3,67	0,41

Tabell 5: Regresjonsanalyse

* Indikerer signifikans på 10 %-nivå

$F - Verdi = 5,62$

$F - Verdi = 6,24$

** Indikerer signifikans på 5 %-nivå

$Prob > F = 0,000$

$Prob > F = 0,000$

*** Indikerer signifikans på 1 %-nivå

$R^2 = 9,34 \%$

$R^2 = 10,26 \%$

$R^2 \text{ justert} = 7,68 \%$

$R^2 \text{ justert} = 8,62 \%$

Fra F-testen ser man at F-verdien er på 5,62 i modell 1 og 6,24 i modell 2. P-verdien til modellene er 0,000. Ut i fra dette kan man lese at modellene er signifikante på 1 %-nivå og vil derfor være signifikant bedre enn ingen modell. Ved hjelp av justert forklaringsgrad kan man si noe om hvor bra modellene reflekterer variasjonen i dataen. Modellene har en justert forklaringsgrad på henholdsvis 7,68 og 8,62 prosent. Dette betyr at modell 1 kan forklare 7,68 prosent av variasjonen til vår avhengige variabel gjennom de uavhengige variablene. Sammenlignet med tidligere studier ligger resultatene på omtrent samme forklaringsgrad (Langli og Saudagaran 2004; Balsvik et al., 2009; Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012).

Resultatene fra modellene viser at det er en signifikant negativ sammenheng på 5 %-nivå mellom *MNS* og modellene, ($\beta = -0,11$) og ($\beta = -0,12$). *Antall utenlandske selskap i konsernet* viser en signifikant positiv sammenheng mellom modellen på 1 %-nivå, ($\beta = 0,25$) og ($\beta = 0,31$). Videre ser man at ved det er en signifikant negativ sammenheng mellom størrelsen på eierandelen til de 5 største eierne og modellene på 1 %-nivå, ($\beta = -0,10$) og ($\beta = -0,16$). Begge modellene viser en signifikant negativ sammenheng med $\text{Ln}(\overline{\text{Omsetning}})$ på 1 %-nivå, ($\beta = -0,22$) og ($\beta = -0,14$).

Revisor er kun signifikant i modell 1 det samme gjelder for *Drift år 2016*, *Alder* og *Realkapitalandel*. *Revisor* har en negativ sammenheng med modell 1 på 1 %-nivå, ($\beta = -0,14$). *Drift år 2016* har som antatt en positiv sammenheng med modell 1 på 1 %-nivå, ($\beta = 0,13$). Videre finner man *Alder* som har en positiv sammenheng med modell 1 på 5 %-nivå, ($\beta = 0,09$). Siste variabel som kun er signifikant i modell 1 er *Realkapitalandel*, den har en negativ sammenheng på 10 %-nivå, ($\beta = -0,07$).

4.3 Oppsummering

Modellene viser ulikt antall signifikante variabler. Modell 1 har åtte signifikante variabler på forskjellige signifikansnivå. Mens modell 2 har fire signifikante variabler. Dette er de samme variablene som er signifikante i modell 1. I tabellen under oppsummeres de forventede fortegnene til alle variablene, samt om disse er signifikante.

Variabler	Hypotese	Modell 1./Modell 2.	Modell 1./Modell 2.	Modell 1./Modell 2.
		Forventet fortegn	Faktisk fortegn	Signifikant
MNS	H1a	–	–/–	Ja/Ja
Antall utenlandske selskap	H1b	–	+/+	Ja/Ja
Eierkonsentrasjon	H2	–	–/–	Ja/Ja
DL også SL	H3	–	+/+	Nei/Nei
Revisor	-	?	–/–	Ja/Nei
Ekstern regnskapsfører	-	?	–/–	Nei/Nei
Drift år 2016	-	+	+/+	Ja/Nei
Kjønn Styreleder	-	–	–/–	Nei/Nei
Alder	-	+/-	+/+	Ja/Nei
Ln (Omsetning)	-	+	–/–	Ja/Ja
Realkapitalandel	-	–	–/–	Ja/Nei
Gjeldsandel	-	–	+/+	Nei/Nei

Tabell 6: Oppsummeringstabell

Signifikansnivå = 10 %

De forventede fortegnene til hypotesevariablene er like de faktiske, unntatt *Ekstern regnskapsfører*, *Daglig leder også styrets leder* og *Antall utenlandske selskap*. Dog er både *Ekstern regnskapsfører*, *Daglig leder også styrets leder* ikke-signifikante variabler. Et ganske interessant funn er at *Antall utenlandske selskap* viser et positivt fortegn. Det kan tyde på at det er en kompleks sammenheng mellom skatteaggressivitet og hvor mange utenlandske selskap man finner i konsernet. I neste kapittel vil funnene bli diskutert opp mot teori og tidligere forskning.

5.0 Diskusjon

Vi diskutere først hypotesevariablene i dette kapitlet og starter med variablene som viste seg å være signifikante. Deretter diskuteres hypotesevariabelen som ikke viser en signifikant sammenheng med skatteaggressivitet. Til slutt diskuteres kontrollvariablene. Skatteaggressivitet 1 og skatteaggressivitet 2 er her omtalt som henholdsvis modell 1 og modell 2.

5.1 Multinasjonale selskaper

H1a: Multinasjonale selskaper (MNS) har en høyere grad av skatteaggressivitet enn nasjonale selskaper.

Denne delhypotesen går direkte på studiens problemstilling ved å se på om det er forskjeller i skatteaggressiviteten mellom multinasjonale selskaper og nasjonale selskaper med begrenset ansvar i akvakulturnæringen. Variabelen *MNS* har en negativ betakoeffisient i begge modellene. Det er i overenstemmelse med forventet fortegn. Et negativt fortegn indikerer at et multinasjonalt selskap har en høyere grad av skatteaggressivitet enn nasjonale selskaper. P-verdiene for modell 1 (resultat før skatt over omsetning) og modell 2 (betalbar skatt over omsetning) er $p < .05$. Dette betyr at variabelen er signifikant på 5 %-nivå for begge modellene. Dermed får vi støtte for vår hypotese om at multinasjonale selskaper har en høyere grad av skatteaggressivitet enn hva nasjonale selskaper har i akvakulturnæringen.

I agentteori defineres eierne som rasjonelle aktører, og derfor vil det være naturlig å anta at restkravshaverne ønsker å få mest mulig igjen for sin investering gjennom overskudd fra selskapet. Det vil derfor ligge i restkravshavernes interesse at selskapet minimerer den totale skattebyrden, ettersom det potensielt vil kunne øke overskuddet etter skatt. Hos et multinasjonalt selskap vil man potensielt kunne flytte overskudd til et lavskatteland, en slik mulighet har ikke de selskapene som er nasjonale. På grunn av at multinasjonale selskaper har flere muligheter til å redusere skattebyrden, øker også incentivene for restkravshaverne i multinasjonale selskaper til å opptre med en høyere grad av skatteaggressivitet enn hos eiere av nasjonale selskaper. Dermed støttes funnet vårt av agentteori.

Funnet til vår mest sentrale variabel *MNS* er i tråd med tidligere lignende studier gjort på området om multinasjonale selskaper og deres skatteaggressivitet (Balsvik et al. 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 2003; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang

og Wolfson, 1993; Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012). Den omfattende støtte fra tidligere studier er med på å øke vår studies pålitelighet. Klassen, Lang og Wolfson (1993) undersøkte om det hadde forekommet geografisk overskuddsflytting fra og til USA i perioden 1984-1990. Resultatene deres er i overenstemmelse med vårt funn om at multinasjonale selskaper viser en høyere grad av skatteaggressivitet enn nasjonale sammenlignbare selskaper. Harris, Morck og Slemrod (1993) og Grubert, Goodspeed og Swenson (1993) finner også at multinasjonale selskaper i USA opptrer med en høyere grad av skatteaggressivitet enn hva nasjonalt sammenlignbare selskaper gjør. Videre finner Langli og Saudagaran (2004), som studerer fenomenet på norske data, at det de definerer som utenlandskeide selskap flytter overskudd ut av Norge. Noe av det spesielle ved denne studien er at de, til forskjell fra tidligere studier på området, inkluderer selskaper som er betydelige mindre enn hva som tidligere er inkludert (Balsvik et al., 2009). I tillegg har Norge etter hvert fått en relativt lav nominell skattesats på foretakenes overskudd (Balsvik et al., 2009; *Corporate Tax Rates Table*, 2018). Det kan dermed være lønnsomt for flere selskaper i andre land å flytte overskudd til Norge, og ikke fra.

Langli og Saudagaran (2004) viser at problemer knyttet til multinasjonale selskapers skatteaggressivitet ikke bare er forbundet med store selskaper og land med relativt høy selskapsbeskatning. Dette er interessant for vår studie med tanke på at vi har få begrensinger og inneholder både små og store selskaper. Balsvik et al. (2009) viser i likhet med Langli og Saudagaran (2004) på norske data, at multinasjonale selskaper opptrer mer skatteaggressivt enn hva nasjonalt sammenlignbare selskaper gjør. I tillegg har ulike masteroppgaver med utgangspunkt i Balsvik et al. (2009), også funnet at multinasjonale selskaper har en høyere grad av skatteaggressivitet enn nasjonale selskaper (Sivertsen og Sjøtrø, 2015; Solberg og Sæbøe, 2014; Waardal, 2013; Møller og Nordal, 2012; Nordeng og Sanderud, 2012).

Fra diskusjon over, ser vi altså at vårt funn er i overenstemmelse med både teori og tidligere forskning. Begge modellene viser at multinasjonale selskaper rapporterer en lavere lønnsomhet enn de nasjonale selskapene. Funnet indikerer altså at multinasjonale selskaper har en signifikant høyere grad av skatteaggressivitet enn nasjonale selskaper i akvakulturnæringen. Dette bidrar dermed med å svare på studiens problemstilling.

5.2 Antall utenlandske selskap

H1b: Desto flere utenlandske selskap i konsernet, desto høyere grad av skatteaggressivitet.

Den andre delhypotesen søker å finne forskjeller i skatteaggressivitet ved økende grad av mulighet til å bedrive geografisk overskuddsflytting. Variabelen *antall utenlandske selskaper i konsernet* har en positiv betakoeffisient for begge modeller. Dette er forskjellig fra forventet fortegn. P-verdiene for modell 1 og modell 2 er $p < .01$. Noe som betyr at variabelen er signifikant på 1 %-nivå for begge modellene. Det indikerer at et høyere antall multinasjonale selskaper i konsernet er forbundet med en lavere grad av skatteaggressivitet. Dette betyr at vi ikke får støtte for vår hypotese og den forkastes.

Som man ser ovenfor er ikke resultatene våre i tråd med forventningene. Dette gjelder også for nevnte teori i hypotese *H1a*. Som nevnt tidligere i denne studien er det et problem knyttet til *begrepsvaliditet* rundt hva et multinasjonalt selskap er. Litteraturen definerer multinasjonale selskaper på ulike måter (Balsvik et al. 2009; Weichenrieder, 2008; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 2003; Collins, Kemsley og Lang, 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993). Dette skyldes i stor grad ulik tilgang på data. Vi ønsket å innføre en ny variabel som kunne være med å nyansere bildet av multinasjonale selskaper. Årsaken til det er at en enkel dikotom variabel *H1b* ikke nødvendigvis fanger opp alle relevante elementer i vurderingen av multinasjonale selskaper og deres skatteaggressivitet.

Det har også vært en diskusjon i litteraturen rundt multinasjonale selskapers skatteaggressivitet, som fanger opp ulike variabler (Dyrenge og Lindsey, 2009; Huizinga og Laeven, 2008; Harris, Morck og Slemrod, 1993). Harris, Morck og Slemrod (1993) har i tillegg til en dikotom variabel for multinasjonale selskaper en variabel som går på datterselskapenes geografiske plassering. De finner at tilknyttede selskaper til et konsern i høyskatteland flytter overskudd inn til USA, mens overskudd flyttes ut av USA til konserntilknyttede selskaper i lavskatteland. Variabelen fanger opp sammenhengen av å ha datterselskap i et spesifikt område. Ettersom vår data ikke lot oss kontrollere for geografisk plassering utviklet vi en variabel som kunne fange opp nyanser ved økt mulighet til å bedrive overskuddsflytting hos multinasjonale selskaper. I likhet med Harris, Morck og Slemrod (1993) vil vår ekstra variabel *H1b* kunne fange opp elementer ved multinasjonale selskapers skatteaggressivitet.

Vi får ingen støtte for hypotesen *H1b*. I motsetning til hva som var forventet viser vårt funn at et økende antall av multinasjonale selskaper i konsernet gir en lavere grad av skatteaggressivitet. Det er mulig at *antall selskaper i utlandet* ikke nødvendigvis er egnet til å forklare multinasjonale selskapers skatteatferd. Det hadde muligens vært mer egnet å sett på om de multinasjonale selskapene hadde tilknytning til selskaper i lavskatteland, i likhet med tidligere studier (Harris, Morck og Slemrod, 1993; Nordeng og Sanderud, 2012). Tilgangen på data hindret oss imidlertid fra dette. *Begrepsvaliditeten* vil også spille en sentral rolle for hvilke resultater man får. Definisjonen av hva som er et multinasjonalt selskap vil påvirke funnene til de ulike studiene. Det kan tenkes at vår definisjon kan gi et annet resultat enn hva andre ville fått med en annen definisjon. Dette kan være årsaker som gjør at vi får motstridene funn. Dette betyr imidlertid ikke at vår variabel nødvendigvis er dårlig eller at noe er feil, men at det er mulig at resultatet vi har funnet indikerer at skatteatferdssammenhenger i virkeligheten er komplekse (Prencipe, 2012; Dyreng et al., 2017).

Denne studien indikerer at sammenhenger mellom multinasjonale selskaper og skatteaggressivitet er mer kompleks enn tidligere studier gir uttrykk for, og at dette bør undersøkes nærmere i videre forskning.

5.3 Eierkonsentrasjon

H2: En høyere grad av eierkonsentrasjon vil føre til en høyere grad av skatteaggressivitet.

Gjennomsnittlig *Eierkonsentrasjon* er 98 prosent, hvor minimumsandel er 24 prosent mens maksimumsandel er på 100 prosent. Variabelen viser en $p < .01$ i modell 1 og $p < .01$ modell 2. De standardiserte beta-verdiene til *Eierkonsentrasjon* har en relativt større påvirkning på skatteaggressivitet enn de andre uavhengige variablene i begge modellene. Med andre ord har dette en større påvirkning på skatteaggressiviteten enn de fleste andre variablene i våre modeller. Resultatet forteller at jo større andel de fem største eierne har, jo høyere grad av skatteaggressivitet har selskapet. Funnet er i overensstemmelse med forventet fortegn. Dermed får vi støtte for vår hypotese om at en høyere grad av eierkonsentrasjon vil føre til en høyere grad av skatteaggressivitet enn ved en spredt eierkonsentrasjon.

Agentteorien tilsier at få store eiere har større makt. Ved få og store eiere vil selskaper enklere kunne overvåke og påse at driften til selskapet utføres slik at overskudd og profit

maksimeres. Med andre ord reduseres agentkostnadene. Dette stemmer overens med Fama og Jensens (1983a) teori om restkravshavere, og våre resultater. Denne situasjonen er innenfor det tradisjonelle synet på agent-prinsipalforholdet, hvor agenten er ansvarlig for den daglige driften, mens eierne er prinsipalen. Videre vil agentteoriens perspektiv på skatteaggressivitet kunne tilsi at en høyere grad av eierkonsentrasjon vil kunne øke incentivene til å opptre med en høyere grad av skatteaggressivitet (Desai og Dharmapala, 2008). Våre resultater samsvarer med dette.

Ved få eiere og mye makt vil også informasjonsasymmetri kunne være et problem, nærmere bestemt skjult handling (Arrow, 1985). Det vil være enklere for eierne å holde informasjonen mellom færre personer. Selskapsinformasjonen kan være viktig for blant annet skattemyndighetene, med tanke på beregning av den lovmessige skattebetalingen til selskapet. Prinsipalen i dette tilfellet er da skattemyndighetene, mens selskapet/eierne er agenten. Det vil da være av interesse for eierne å holde selskapsinformasjonen skjult, ettersom det vil kunne redusere skattebetalingen og dermed øke det eventuelle overskuddet til selskapet. Resultatene fra våre modeller samsvarer med Arrow (1985) sitt utgangspunkt.

I lys av Williamson (1985), vil egeninteressen øke ved at eierne øker deres investeringer i et selskap. Ved at færre eiere kontrollerer en større del av eierandelen til selskapet vil investeringene til disse eierne bli viktigere. Dette kan enkelt forstås ved at desto færre eiere, desto mer eier de. Hvilket betyr at de da vil få en større andel av overskuddet enn hvis det var flere eiere. Resultatene fra våre modeller tyder på at dette kan være tilfellet.

Styret, som opptrer på vegne av eierne, vil være mer delaktig i den strategiske planleggingen, ved en høyere grad av eierkonsentrasjon (Chan, Mo og Zhou, 2013; Johnson, Hoskisson og Hitt, 1993). Dette er fordi det vil være enklere for eierne å styre og kontrollere ledelsen (Bøhren og Michalsen, 2012). Samtidig som incentivene for en slik deltagelse øker ved en høyere grad av eierkonsentrasjon (Williamson, 1985). Resultatet av en større deltagelse i den strategiske planlegging kan resultere i en skatteaggressiv atferd hos selskapet. Dette er fordi en strategi vil kunne innebærer et mål om å redusere skattebetalingen, som kan føre til økt overskudd etter skatt. Våre resultater understøtter denne teorien og funnene til Chan, Mo og Zhou (2013) og Johnson, Hoskisson og Hitt (1993). Hvor graden av skatteaggressivitet økte i takt med eierandelen til styret (Chan, Mo og Zhou, 2013).

Resultatet fra begge modellene i tilknytning til *Eierkonsentrasjon*, teori og andre studier legger til grunn en støtte for vår hypotese. Denne studien indikerer at en høyere grad av eierkonsentrasjon vil kunne føre til en høyere grad av skatteaggressivitet.

5.4 Daglig leder også styrets leder

H3: Selskaper hvor daglig leder og styrets leder er samme person, vil ha en høyere grad av skatteaggressivitet.

I utvalget finner man at 31,44 prosent av selskapene har samme daglig leder som styrets leder, resterende har da ulike personer i rollene. Variabelen har en p-verdi på 0,831 i modell 1, mens den i modell 2. har en p-verdi på 0,143. Dette betyr at variabelen i begge modellene ikke er signifikante. Dermed forkastes vår hypotese. Dette tyder på at *Daglig leder også styrets leder* ikke påvirker skatteaggressiviteten i vårt utvalg.

Fra tidligere studier er det påvist at *Daglig også styrets leder* vil ha en høyere grad av skatteaggressivt (Chan, Mo og Zhou, 2013). Vi måler vår variabel på samme måte som andre studier (Chan, Mo og Zhou, 2013). Grunnen til at vi ikke får signifikant variabel, kan være at andre studier har større utvalg, andre bransjer, andre land og andre avhengige variabler (Chan, Mo og Zhou, 2013; Johnson, Hoskisson og Hitt, 1993). Chan, Mo og Zhou (2013) bruker en justert form for *ETR*, som avhengig variabel. *ETR* er en vanlig variabel å bruke i studier som undersøker skatteaggressivitet (Hanlon og Heitzman, 2010). Vi bruker profittmargin og betalbar skatt over salgsinntekter som mål på skatteaggressivitet, dette kan føre til at man ikke får en signifikant variabel. Likevel ser man at ved å bruke betalbar skatt over salg som avhengig variabel, får nesten en signifikant sammenheng, ettersom p-verdien er på 0,143. Vår avhengig variabel i modell 2. er nærmere beslektet *ETR*-variabelen enn profittmargin, hvilket kan være årsaken til at vi får en lavere p-verdi (Hanlon og Heitzman, 2010). I tillegg brukes andre uavhengige variabler i deres studie, sammenlignet med vår (Chan, Mo og Zhou, 2013). Ved å inkludere eller fjerne andre variabler i vår regresjonsmodell, kan det være mulig at *Daglig leder også styrets leder* vil bli signifikant i modell 2. En annen årsak til at variabelen ikke er signifikant, er måten den har blitt operasjonalisert på. Ved å operasjonalisere *Daglig leder også styrets leder* på en annen måte vil muligens resultatet vært annerledes.

Videre er studien til Chan, Mo og Zhou (2013) utviklet i Kina og med kinesiske data. Dette kan også føre til ulikt resultat, med tanke på andre skatteregler og andre regnskapsregler.

Hvilket også kan påvirke om variablene vi bruker er signifikante eller ikke. Til slutt er det interessant å nevne at *Daglig leder også styrets leder* sitt fortegn i modell 2 er motsatt av det vi antok, og hva Chan, Mo og Zhou (2013) fant i sin studie. Selv om variabelen ikke er signifikant i vår modell 2, er det fortsatt interessant å nevne forskjellen, ettersom det ikke nødvendigvis skal mye til før variabelen vil være signifikant. Vi ser fra modell 1 i vår studie at dette ikke er tilfelle og er heller ikke av særlig relevans å påpeke *Daglig leder også styrets leder* sitt fortegn i modell 1.

På tross av at variabelen ikke er signifikant i vår studie, vil det likevel kunne være nyttig å inkludere *Daglig leder også styrets leder* i videre forskning.

5.5 Kontrollvariabler

Revisor

Fra deskriptiv statistikk ser man at 22 prosent av utvalget ikke har revisor. Videre ser man fra regresjonsanalysen at *Revisor* er signifikant på 1%-nivå for modell 1. I modell 2 derimot, er den ikke signifikant. De standardiserte betaverdiene i modell 1 viser at fortegnet til *Revisor* er negativt, og er en av variablene som har størst påvirkning på skatteaggressivitet. Det kan tyde på at selskaper uten revisor vil ha en sammenheng med høyere grad av skatteaggressivitet. Dette stemmer overens med tidligere forskning (Fallan, 2018; Nygaard, 2016; Klassen, Lisowsky og Mescall 2015; Langli, 2015; Arntsen, Berset og Reiersen, 2012; Kleven et al., 2011).

Resultatet fra modell 1 kan tyde på at revisor rolle vil kunne ha en rolle som kontrollmekanisme for skattemyndighetene, heller enn en rådgivende rolle, som nevnt tidligere (Fallan, 2018; Nygaard, 2016; Arntsen, Berset og Reiersen, 2012). Dette er fordi revisor begrenser informasjonsasymmetrien mellom skattemyndighetene. Revisors oppgave er å rapportere uregelmessigheter i regnskapet til selskaper, av den grunn vil det være vanskeligere for selskaper å opptre skatteaggressivt. Man kan også se den samme sammenhengen i lys av agentteorien og i våre resultater. Agenten i dette tilfellet er selskapene og prinsipalen er skattemyndighetene.

Grunnen til at *Revisor* i modell 2 ikke er signifikant kan ha flere forskjellige årsaker. Våre to avhengige variabler måler skatteaggressivitet ulikt, og det er derfor ikke uventet at vi ikke får de samme resultatene. Dette var også noe av grunnen til at vi ønsket å inkludere en ekstra

avhengig variabel. Ved å ta med en ekstra avhengig variabel øker også studiens validitet. Fra tidligere studier er det brukt andre avhengige variabler til å måle skatteaggressivitet, enn hva vi bruker (Fallan, 2018; Nygaard, 2016; Klassen, Lisowsky og Mescall 2015; Langli, 2015; Arntsen, Berset og Reiersen, 2012; Kleven et al., 2011). Samtidig som de bruker andre uavhengige variabler, andre bransjer og et større utvalg. Av den grunn er det heller ikke interessant å kommentere fortegnet til *Revisor* i modell 2, ettersom den ikke er signifikant.

Ekstern regnskapsfører

Fra deskriptiv statistikk ser man at ca. 50 prosent av utvalget har ekstern regnskapsfører. Når det er sagt er ikke variabelen *Ekstern regnskapsfører* signifikant i noen av våre modeller. Fra tidligere forskning har det visst seg at *Ekstern regnskapsfører* har en signifikant negativ sammenheng med skatteaggressivitet (Fallan et al., 2018; Nygaard, 2016; Langli, 2015; Hellem og Eilertsen, 2014). Grunnen til at *Ekstern regnskapsfører* ikke er signifikant i hverken modell 1 eller modell 2, kan være fordi de to avhengige variablene er forskjellig fra tidligere studier på området (Fallan et al., 2018; Nygaard, 2016; Langli, 2015; Hellem og Eilertsen, 2014). Datamaterialet til studien er også ulikt tidligere studier (Fallan et al., 2018; Nygaard, 2016; Langli, 2015; Hellem og Eilertsen, 2014). Sammensetningen av de ulike uavhengige variablene vil også kunne påvirke utfallet til *Ekstern regnskapsfører*.

Drift år 2016

For kontrollvariabel drift i år 2016 ser man at den er signifikant på 1 %-nivå for modell 1. Mens den ikke er signifikant for modell 2. Den dikotome variabelen fanger opp selskaper med drift i år 2016. Variabelen er inkludert fordi den kan fange opp påvirkningen av redusert selskapsskattesats, og renteberegningsregelen fra 2014. Begge disse er incentiver til å ha en lavere grad av skatteaggressivitet. En positiv koeffisient i modell 1 viser at dette er i tråd med våre forventninger om en lavere grad av skatteaggressivitet. Grunnen til at disse to modellene har ulike resultater, kan skyldes at de måler forskjellige aspekter. Modell 1 kan tenkes å få en mer indirekte påvirkning av redusert selskapsskattesats, da variabelen har resultat før skatt i teller. For modell 2 vil denne variabelen ha en mer direkte påvirkning, da modell 2 måler mer direkte på hva som faktisk betales i skatt. Med bakgrunn i dette er det ikke overraskende at vi får to forskjellige resultat. Vi ønsket å belyse forskjeller i hvordan man måler skatteaggressivitet, derfor utviklet vi modell 2. Dette bidrar til å gi en høyere validitet til vår studie.

Øvrige kontrollvariabler

Våre øvrige kontrollvariabler *Ln Omsetning*, *Realkapitalandel*, *Alder* og *Gjeldsandel* er, med unntak av *Gjeldsandel*, signifikante for modell 1. Dette er i tråd med tidligere studier (Balsvik et al, 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993). For modell 2 er det derimot bare *Ln Omsetning* som er signifikant. Resultatene fra modell 1, hvor avhengig variabel er tilnærmet lik tidligere studier, bidrar til å validere studien ved at vi får tilnærmet like resultater (Balsvik et al, 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993). At våre to modeller spriker i resultat er ikke uventet, gitt argumentasjon i avsnittet ovenfor. Ved å inkludere modell 2 som et mål på skatteaggressivitet, øker validitet til vår studie. Dette viser at måten man måler skatteaggressivitet på vil kunne gi forskjellige utslag i resultatene. Alle kontrollvariablene vil også bli påvirket av at det er flere variabler i vår studie enn i tidligere studier (Balsvik et al, 2009; Langli og Saudagaran, 2004; Grubert, 1998; Grubert, Goodspeed og Swenson, 1993; Klassen, Lang og Wolfson, 1993).

6.0 Konklusjon

Studiens problemstilling ser på om det er forskjeller i skatteaggressivitet mellom multinasjonale og nasjonale selskaper i akvakulturnæringen. Vårt hovedfunn i *H1a* indikerer at multinasjonale selskaper har en høyere grad av skatteaggressivitet enn nasjonale selskaper i akvakulturnæringen. Funnet er i samsvar med rasjonelle aktører i agentteorien og tidligere forskning for andre bransjer og ulike land.

Tidligere studier har ofte bare en variabel som omfatter hva det vil si å være et multinasjonalt selskap. Multinasjonale selskaper har ikke en entydig operasjonalisering i forskningen. Begrepet har derfor mange dimensjoner. Ved å inkludere en ekstra variabel i form av *Antall selskaper i utlandet* ønsker vi å fange opp en ny dimensjon som ikke har vært studert tidligere og gir dermed et viktig bidrag til litteraturen rundt multinasjonale selskaper og deres skatteaggressivitet. Resultatet fra *H1b* indikerer komplekse sammenhenger mellom multinasjonale og nasjonale selskaper. Videre forskning bør inkludere nye eller lignende variabler som fanger opp slike sammenhenger.

Videre utforsket vi eierkonsentrasjon og dens sammenheng med selskapenes skatteaggressivitet. Vårt funn fra *H2* viser en høyere grad av skatteaggressivitet hos de selskapene med høyere grad av eierkonsentrasjon. Funnet er i tråd med agentteori og tidligere forskning på selskapers skatteaggressivitet. Resultatet anses som viktig fordi det viser variabelens relevans tilknyttet studier om multinasjonale selskapers skatteaggressivitet. Til vår kjennskap har ingen tidligere studier undersøkt eierkonsentrasjonen, når de har sett på multinasjonale selskapers skatteaggressivitet. Det gir dermed et viktig bidrag til litteraturen. Videre forskning bør inkludere en slik variabel som fanger opp selskapenes eierkonsentrasjon.

Ytterligere bidrag fra denne studien er at vi studerer en spesifikk næring. Vi tilfører nyere data til litteraturen. Videre har vi inkludert flere forklaringsvariabler enn hva tidligere studier har gjort. Vi har i tillegg operasjonalisert våre variabler ut i fra agentteori i motsetning til tidligere studier om multinasjonale og nasjonale selskapers skatteaggressivitet.

Studien har gjort interessante funn om forhold vedrørende multinasjonale selskapers skatteaggressivitet i akvakulturnæringen. Det behøves flere studier for å avklare hvilke faktorer/dimensjoner som spiller inn. Skatteinntekter og beskyttelse av skattefundamenter er viktig for finansieringen av velferdsstaten. Det er også viktig med likebehandling av

multinasjonale og nasjonale selskaper. Av den grunn vil det være nødvendig med mer kunnskap om skatteaggressivitet, med tanke på politisk utforming.

7.0 Forslag til videre forskning

Denne studiens hovedfunn indikerer at multinasjonale selskaper er mer skatteaggressive enn hva nasjonale selskaper er i akvakulturnæringen. Videre indikerer vårt funn i *H1b* at sammenhenger mellom multinasjonale selskaper og deres skatteaggressivitet er mer komplekst enn tidligere studier har gitt uttrykk for. Det vil derfor være viktig og aktuelt å studere skatteaggressiviteten nærmere gjennom flere variabler som beskriver dimensjoner ved multinasjonale selskaper i videre forskning. Ved å ha analysert en spesifikk næring har det gitt oss mulighet til å inkludere flere forklaringsvariabler, enn hos tidligere studier. Videre forskning kan dra nytte av å se på andre spesifikke næringer enn akvakulturnæringen. Studien vår viser også at man kan ha nytte av å utvikle variablene forankret i agentteori. En slik forankring kan være hensiktsmessig å følge opp for videre studier. Når det gjelder operasjonaliseringen av skatteaggressivitet er det mange måter å gjøre dette på. Det er ønskelig at videre forskning operasjonaliserer skatteaggressivitet på samme måte, slik at man lettere kan sammenligne studier om selskapers skatteaggressivitet i fremtiden.

Referanseliste

Alstadsæter, A. (2018) Kva er eit skatteparadis?, *Dagens Næringsliv.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.dn.no/meninger/2018/04/09/2054/Samfunn/kva-er-eit-skatteparadis> (Hentet: 12. april 2018).

Amundsen, V. I. (1982) *Revisors forhold til skatter og avgifter*. I Fallan, L. (1989) *Skatteplanlegging og skatteplanleggingsadferd i næringsvirksomhet*. Dr. art. avhandling. Norges Handelshøyskole.

Antonsen, S. (2017) Skatteplanlegging i Velferdssektoren, *Fagbladet Samfunn & Økonomi*, 2-2017, s.46-62. Tilgjengelig fra: http://www.fagbladet2.com/fagbladet/PDF/samfunnogokonomi/Samfunn_og_ekonomi-11.pdf (Hentet: 01. mai 2018).

Arntsen, S. F., Berset, A. og Reiersen, T. (2012) Opplevd oppdagelsesrisiko. *Skatteetatens analyseteam*. Tilgjengelig fra: <https://www.skatteetaten.no/globalassets/om-skatteetaten/analyse-og-rapporter/rapporter/oppdagelsesrisiko.pdf> (Hentet: 12. april 2018).

Arrow, K. J. (1985). The economics of agency. I Pratt, J. W. og Zeckhauser, R. J. (1985). *Principals and agents: The structure of business*. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press.

Bakke, J. T., Hopland, A. O. og Møen, J. (2018) Effekten av strengere internprisingsregler på overskuddsflytting i flernasjonale foretak. *Magma*, 2018(1), s. 62-70. Tilgjengelig fra: <https://www.magma.no/effekten-av-strengere-internprisingsregler-pa-overskudds-flytting-i-flernasjonale-foretak> (Hentet: 20. mars 2018).

Barstad, S. (2017) Oljefondet ber apple og Nike betale skatten der de tjener pengene, *Aftenposten.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/okonomi/i/ddd7pz/Oljefondet-ber-Apple-og-Nike-betale-skatten-der-de-tjener-pengene> (Hentet 03. april 2018)

Bernard, A. B., Jensen, J. B., og Schott, P. K. (2006). Transfer Pricing by U.S. – Based Multinational Firms. *National Bureau of Economic Research Working Paper*, No. 12493. Tilgjengelig fra: <http://www.nber.org/papers/w12493> (Hentet: 21. mars 2018).

Berset, A., Eide, E., Goldstein, H., Larssen, P. G. og Olsen, J. W. (2010) *Revelation of Tax Evasion by Random Audits: Report on Main Project*, (Report 1/2010 Part 2). Oslo: Stiftelsen

Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning. Tilgjengelig fra:

http://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp10_01.pdf (Hentet: 20. mars 2018).

Bøhren, Ø. og Michalsen, D. (2012) *Finansiell økonomi: Teori og Praksis*. 4. utgave. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjerke AS.

Chan, K. H., Mo, P. L. L. M. og Zhou, A. Y. (2013). Government ownership, corporate governance and tax aggressiveness: evidence from China, *Accounting & Finance*, 53 (4), s. 1029-1051. doi: <https://doi.org/10.1111/acfi.12043>

Chen, S., Chen, X., Cheng, Q., og Shevlin, T. (2010) Are family firms more tax aggressive than non-family firms? *Journal of Financial Economics*, 95(1), 41-61. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2009.02.003>

Collins, J., Kemsley, D., og Lang, M. (1998) Cross-Jurisdictional Income Shifting and Earnings Valuation, *Journal of Accounting Research*, 36(2), 209-229. Tilgjengelig fra: http://www.jstor.org/stable/2491475?casa_token=caJGKFSJ9XkAAAAA:hiFpO3lZ-0u8_UYYwhI_aa6fDOBpCfbyHaAD7eS-0tliOys0tnQ12eB7x2KZ-ainRvsNwZw5uHmt90nhDGGqV7rmLhCt4GUx6g_tTWHFY6uINPlI3j8&seq=1#page_scan_tab_contents (Hentet: 18. januar 2018).

Corporate Tax Rates Table (2018) Tilgjengelig fra:

<https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/corporate-tax-rates-table.html> (Hentet: 2. februar 2018).

Deloitte (2015) *De endelige BEPS-tiltakene er klare*. Tilgjengelig fra:

<https://www2.deloitte.com/no/no/pages/tax/articles/beps-tiltakene-er-klare.html#> (Hentet: 04. april 2018).

Desai, M. A., og Dharmapala, D. (2008) The Link between Taxation and Corporate Governance i Schön W. (red.) *Tax and corporate governance*. 3. Berlin: Springer, s. 13-30.

Douma, S. og Schreuder, H. (2008). *Economic Approaches to organizations*. 5. utg. Harlow: Pearson Education Limited.

Dowling, R. G. (2013) The Curious Case of Corporate Tax Avoidance: Is it Socially irresponsible? *Journal of Business Ethics*, 124 (1) s. 173-184. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/24033222> (Hentet 04. april 2018).

Dyreng, S., Hanlon, M. og Maydew, E. (2008) Long-run corporate tax avoidance, *The Accounting Review*, (83), s. 61-82. doi: <https://doi.org/10.2308/accr.2008.83.1.61>

Dyreng, S. D., og Lindsey, B. P. (2009) Using financial accounting data to examine the effect of foreign operations located in tax havens and other countries on US multinational firms' tax rates, *Journal of Accounting Research*, 47(5), 1283-1316. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2009.00346.x>

Dyreng, S. D., Hanlon, M., Maydew, E. L., og Thornock, J. R. (2017). Changes in corporate effective tax rates over the past 25 years. *Journal of Financial Economics*, 124(3), s. 441-463. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2017.04.001>

Fallan, L. (1989) *Skatteplanlegging og skatteplanleggingsadferd i næringsvirksomhet*. Dr. art. avhandling. Norges Handelshøyskole.

Fallan, L. (1999) Gender, Exposure to Tax Knowledge, and Attitudes Towards Taxation; An Experimental Approach, *Journal of Business Ethics*, 18 (2), s. 173-184. doi:<https://doi.org/10.1023/A:1005711905297>

Fallan, L. (2011) *Økonomistyring, skatter og verdsettelse*. 1. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Douma, S. og Schreuder, H. (2008) *Economic Approaches to organizations*. 5. utg. Harlow: Pearson Education Limited.

Fallan, L. og Pettersen, I. J. (2016) *Bedriftsøkonomiske atferdsteorier. Endrede perspektiver på atferd, koordinering og organisering*. Bergen: Fagbokforlaget.

Fallan, E., Antonsen, S., Fallan, L. og Olsen, T.E. (2018) Abolition of Statutory Audit Obligation of Small Limited Liability Companies in Norway. Should Tax Evasion Inclined industries be excepted? *International Journal of Accounting and Taxation*, Vol 6 (1).

Fama, E. F. og Jensen, M. C. (1983a) Agency Problems and Residual Claims, *The Journal of Law & Economics*, 26 (2), s. 327-349.

Fama, E.F., og Jensen, M.C. (1983b) Separation of Ownership and Control. *Journal of Law and Economics*, 26(2), 301-325.

Feinstein, J. (1991) An Econometric Analysis of Income Tax Evasion and Its Detection. *The RAND Journal of Economics*, 22(1), 14-35. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/2601005> (Hentet: 20. mars 2018).

Fiskeridirektoratet (2017) *Tildelingsprosessen*. Tilgjengelig fra: <https://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Tildeling-og-tillatelser/Tildelingsprosessen> (Hentet: 22. mars 2018)

FN (2016) *Human Development Data (1990-2015)* Tilgjengelig fra: <http://hdr.undp.org/en/data> (Hentet: 14. mai 2018).

Fugleberg, O. (2013) Hva former skattemoralen i Norge? *Skatteetatens Analysenytt*, 2013(2), s. 38-45. Tilgjengelig fra: <https://www.skatteetaten.no/globalassets/om-skatteetaten/analyse-og-rapporter/analysenytt/analysenytt2013-2.pdf> (Hentet: 8. april 2018).

Grenness, T. () *Innføring i vitenskapsteori og metode*. Oslo: Universitetsforlaget.

Gripsrud, G., Olsson, U. H., og Silkoset, R. (2010) *Metode og Dataanalyse. Beslutningsstøtte for bedrifter ved bruk av JMP*. 2. utgave. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Grubert, H., Goodspeed, T., og Swenson, D. (1993) Explaining the Low Taxable Income of Foreign-Controlled Companies in the United States, *Studies in International Taxation*, s. 237-276. Tilgjengelig fra: <http://www.nber.org/chapters/c8000.pdf> (Hentet: 18. januar 2018).

Grubert, H. (1998) Another look at the Low Taxable Income of Foreign Controlled Companies in the United States. *Proceedings. Annual Conference on Taxation and Minutes of the Annual Meeting of the National Tax Association*, 91, 157-175. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/41954594> (Hentet: 18. januar 2018).

Grubert, H. (2003) Intangible Income, Intercompany Transactions, Income Shifting, and the Choice of Location. *National Tax Journal*, 56(1), 221-242. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/41789665> (Hentet: 18. januar 2018).

Hanlon, M. og Heitzman, S. (2010) A review of tax research, *Journal of Accounting and Economics*, 50(2), s. 127-178. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2010.09.002>.

Harris, D., Morck, R., og Slemrod, J. B. (1993) Income shifting in US multinational corporations, *Studies in international taxation*, s. 277-308. Tilgjengelig fra: <http://www.nber.org/chapters/c8001.pdf> (Hentet: 19. januar 2018).

Haugen, K. S. og Nygren, E. A. (2015) *Virksomheter og skatteunndragelser. En analyse av skatteetatens kontroller*. Masteroppgave. Høgskolen i Sør-Trøndelag. Tilgjengelig fra: https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2368703/Haugen%20Nygren_2015.pdf?sequence=1 Hentet (05. mars 2018).

Hellem, K. og Eilertsen, H. K. (2014) *Fritak fra revisjonsplikt i små aksjeselskaper*. Masteroppgave. Høgskolen i Sør-Trøndelag.

Hellevik, O. (2002) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Holstad, G. (2017) vant kampen om arealavgiften for oppdrettsnæringen, *Adressa.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.adressa.no/nyheter/sortrondelag/2017/05/30/Vant-kampen-om-arealavgift-for-oppdrettsn%C3%A6ringen-14802695.ece> (Hentet: 15. mars 2018).

Huizinga, H., og Laeven, L. (2008) International profit shifting within multinationals: A multi-country perspective, *Journal of Public Economics*, 92(5-6), s. 1164-1182. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2007.11.002>

Jensen, M. C. og Meckling, W. H. (1976) Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure, *Journal of Financial Economics*, 3 (4), s. 305-360. doi: [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)

Johannessen, A., Kristoffersen, L., og Tufte, P. A. (2004) *Forskningsmetode for økonomiskadministrative fag*. Oslo: Abstrakt forlag.

Johnson, R., Hoskisson, R. og Hitt, M. (1993) Board of director involvement in restructuring: the effects of board versus managerial controls and characteristics, *Strategic Management Journal*, 14, s. 33-50. doi: <https://doi.org/10.1002/smj.4250140905>

Kjernli, E. (2018) En industri til salg, *Abcnyheter.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.abcnyheter.no/penger/naeringsliv/2018/02/24/195374121/en-industri-til-salgs> (Hentet: 10. april 2018).

Klassen, K., Lang, M. og Wolfson, M. (1993) Geographic Income Shifting by Multinational Corporations in Response to Tax Rate Changes. *Journal of Accounting Research*, 31, 141-173. doi:10.2307/2491168.

Klassen, K. J., Lisowsky, P. og Mescall, D. (2015) The Role of Auditors, Non-Auditors, and Internal Tax Departments in Corporate Tax Aggressiveness, *The Accounting Review*, 91 (1), s. 179-205. doi: <https://doi.org/10.2308/accr-51137>.

Kleven, H. J., Knudsen, M. B., Kreiner, C. T., Pedersen, S. og Saez, E. (2011). Unwilling or Unable to Cheat? Evidence From a Tax Audit Experiment in Denmark, *Econometrica*, 79 (3), s. 651-692. doi: <https://doi.org/10.3982/ECTA9113>

KPMG (2018) *Internprising (transfer pricing)*. Tilgjengelig fra: <https://verdtavite.kpmg.no/internprising-transfer-pricing.aspx> (Hentet: 04. februar 2018).

Lanes, L. (2016) Store penger i oppdrett – men kommunene tjener lite, *Nrk.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/troms/store-penger-i-oppdrett-1.12848654> (Hentet: 06. april 2018).

Langli, J. C. og Saudagaran, S. M. (2004) Taxable income differences between foreign and domestic controlled corporations in Norway, *European Accounting Review*, 13 (4), s. 713-741. doi: 10.1080/096381804200023711.

Langli, J. C. (2015) Evaluering av unntak for revisjonsplikt i små aksjeselskaper. Oslo: Handelshøyskolen BI. Tilgjengelig fra: [http://home.bi.no/john.c.langli/paper/Langli_2015.03.26_Evalueringsrapport\(625s\).pdf](http://home.bi.no/john.c.langli/paper/Langli_2015.03.26_Evalueringsrapport(625s).pdf) (Hentet: 20. april 2018).

Lanis, R. og Richardson, G. (2011) The effect of board of director composition on corporate tax aggressiveness, *Journal of Accounting and Public Policy*, 30 (1), s. 50-70. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2010.09.003>

Lennox C., Lisowsky, P. og Pittman, J. (2013) Tax Aggressiveness and Accounting Fraud. *Journal of Accounting Research*, 51: 739-778. doi:10.1111/joar.12002

Lund, J. (2018) Puss futen på dem!, *Aftenposten.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/ddnlzO/Puss-futen-pa-dem--Joacim-Lund> (Hentet: 20. mars 2018).

Martinez-Vazquez, J. og Torgler, B. (2009). The Evolution of Tax Morale in Modern Spain. *Journal of Economic Issues*, 43(1), s. 1-28. doi: [10.2753/JEI00213624430101](https://doi.org/10.2753/JEI00213624430101)

Meld. St. 4 (2015-2016) (2016) *Bedre skatt: En skattereform for omstilling og vekst*. Oslo: Finansdepartementet Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/93247a3b212a4accb49ba119cd9e7d45/no/pdfs/stm201520160004000dddpdfs.pdf/> (Hentet: 12. april 2018).

Minton, E. A. og Kahle, L. R. (2013) *Belief systems, religion, and behavioral economics: Marketing in multicultural environments*, Business Expert Press.

Moen, S. (2018) Vil treffe Norge som et snøras, *E24*. Tilgjengelig fra: <https://e24.no/makro-og-politikk/ssb/laveste-foedselsoverskuddet-siden-1985-vil-treffe-norge-som-et-snoeras-ute-av-kontroll/24339585> (Hentet: 22. mai 2018).

Munthe, P. (2014) Flernasjonalt foretak, *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/flernasjonalt_foretak (Hentet: 28. april 2018)

Møller, R., og Nordal, E. A. (2012) *FoU og overskuddsflytting i Norge: en empirisk analyse*. Masteroppgave. Norges Handelshøyskole. Tilgjengelig fra: https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/169467/Moller_Nordahl_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Hentet: 04. februar 2018).

Nergaard, R. (2016) Lakseskatt er rettferdig, *Rbnett.no*. Tilgjengelig fra: <http://www.rbnett.no/nyheter/2016/12/06/%E2%80%93Lakseskatt-er-rettferdig-13892097.ece> (Hentet: 27. februar 2018).

Nordeng, A.K. og Sanderud, A.R.H. (2012) *Overskuddsflytting ved internprismanipulasjon i norske flernasjonale foretak*. Masteroppgave. Norges Handelshøyskole. Tilgjengelig fra: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/169933> (Hentet: 20. februar 2018).

Nygaard, A. A. (2016) *Skatteatferd i små aksjeselskap. Revisjon, ekstern regnskapsfører og eierandel styreleder sin sammenheng med skatteatferd*. Masteroppgave. NTNU Hanselshøyskolen. Tilgjengelig fra: <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2428760/AndreasArentzNygaard.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hentet: 05. mars 2018).

OECD (2017) *OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2017*. Tilgjengelig fra: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-2017_tpg-2017-en#page30 (Hentet: 28. april 2018).

Richardsen, R. og Bull-Berg, H. (2016) *Nasjonal betydning av sjømatnæringen*. (SINTEF-rapport A 27705) Trondheim: SINTEF. Tilgjengelig fra: <https://www.sintef.no/contentassets/293419701424487a9579e5216bba5c0d/sintef-rapport-16--ringvirkningsanalyse-norsk-sjomatnaring.pdf> (Hentet: 12. april 2018).

Ringdal, K. (2013) *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sandberg, P. (2016) *Er fisk den nye oljen?* Tilgjengelig fra: <http://www.fiskerioghavbruk.no/havbruksnaeringen/er-fisk-den-nye-oljen> (Hentet: 28. februar 2018).

Schjelderup, G. (2014) Form og Substans: Flernasjonale selskaper og skatteplanlegging, *Norsk senter for skatteforskning, Arbeidsnotat nr. 05/14*. Tilgjengelig fra: http://www.snf.no/Files/Filer/Publications/A05_14.pdf (Hentet: 07. februar 2018)

Sikka, P. (2010) Smoke and mirrors: Corporate social responsibility and tax avoidance, *Accounting Forum*, 34(3), s. 153-168. doi: <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2010.05.002>.

Skatteloven (2018) *lov om skatt av formue og inntekt*. Tilgjengelig fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-14/KAPITTEL_7-4#§6-4 (Hentet: 01. mai 2018).

Smith, A. (1776) *Wealth of nations*. I Fallan, L. og Pettersen, I. J. (2016). *Bedriftsøkonomiske atferdsteorier. Endrede perspektiver på atferd, koordinering og organisering*. Bergen: Fagbokforlaget.

Solberg, J. B., og Sæbøe, T. K. (2014) *Overskuddsflytting blant flernasjonale selskaper i Norge: en empirisk studie på norske data og analyse av Huizinga og Laeven (2008)*. Masteroppgave. Norge Handelshøyskole. Tilgjengelig fra: <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/277860/Masterthesis.pdf?sequence=1> (Hentet 02. februar 2018).

Statistisk Sentralbyrå (2012) *Direkteinvesteringer, transaksjoner (opphørt), 1998-2010*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/utenriksokonomi/statistikker/dit> (Hentet: 30. april 2018).

Sættem, J.B. (2013) Seks av ti bedrifter betaler ikke skatt, *Nrk.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/okonomi/6-av-10-betaler-ikke-skatt-1.10880287> (Hentet: 05. april 2018).

Williamson, O. E. (1985). *The Economic Institutions of Capitalism*. New York: The Fress Press.

Zimmer, F. (2017) *Internasjonal inntektsskatterett*. Utgave 5. Oslo: Universitetsforlaget

Vedlegg

Resultat før skatt/Omsetning	
Variabel	VIF
MNS	2,19
Antall utenlandske selskap	2,20
Eierkonsentrasjon	1,05
Daglig leder også styrets leder	1,15
Revisor	1,54
Ekstern regnskapsfører	1,29
Drift år 2016	1,28
Kjønn styreleder	1,02
Alder	1,15
Ln Gj.snitt omsetning	1,54
Gj.snitt Realkapitalandel	1,12
Gj.snitt Gjeldsandel	1,11

Vedlegg 1: Multikollinearitet modell 1

Betalt skatt/Omsetning	
Variabel	VIF
MNS	2,19
Antall utenlandske selskap	2,20
Eierkonsentrasjon	1,05
Daglig leder også styrets leder	1,15
Revisor	1,54
Ekstern regnskapsfører	1,29
Drift år 2016	1,28
Kjønn styreleder	1,02
Alder	1,15
Ln Gj.snitt omsetning	1,54
Gj.snitt Realkapitalandel	1,12
Gj.snitt Gjeldsandel	1,11

Vedlegg 2: Multikollinearitet modell 2

